

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI
AŞ. ÖRNEĞİNDE ÖZELLEŞTİRME**

TUBA İSPİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

ARALIK-2018

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI
AŞ. ÖRNEĞİNDE ÖZELLEŞTİRME**

**DANIŞMAN: Doç. Dr. Hüseyin AĞIR
JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY
JÜRİ: Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN**

Tuba İSPİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

ARALIK- 2018

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI
AŞ. ÖRNEĞİNDE ÖZELLEŞTİRME

Tuba İSPİR

Danışman : Doç. Dr. Hüseyin AĞIR
Yıl : 2018, Sayfa: 46+VI
Jüri : Doç. Dr. Hüseyin AĞIR (Başkan)
: Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY (Üye)
: Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN (Üye)

Özelleştirmelerin ekonomik, sosyal ve siyasi olmak üzere çeşitli amaçları bulunmaktadır. Ekonomik amaçlar incelendiğinde, farklı beklentilerle özelleştirme sürecine gidildiği görülmektedir. Genel olarak, kamuya ait kurumların sürekli olarak zarar etmesinden kurtulmak, serbest piyasa ekonomisinin işleyişini iyileştirmek, verimliliği arttırmak, gelir dağılımını düzeltmek, yabancı sermaye girişini özendirmek, gizli işsizlikle mücadele etmek ve ekonomik darboğazlarda devlete gelir sağlamak gibi amaçların ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ (TÜRKŞEKER) bünyesindeki fabrikaları, buralarda işlenen pancarlarda oluşan kayıpların verilerini ve kâr zarar tablolarını betimsel verilerle değerlendirerek özelleştirmelerin ekonomik gerekçelerini açıklamaya çalışmaktadır. Söz konusu verilerden elde edilen sonuçlar, Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'nin çoğu fabrikasında son yıllarda işlenen pancarlarda ciddi oranlarda kayıpların olduğunu ve bu fabrikaların çoğunun sürekli zarar ettiğini göstermektedir. Bu gerekçelerle özelleştirmelerin yapılmasının ekonomik anlamda gerekliliği öne sürülebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özelleştirme, Serbest Piyasa Ekonomisi, Ekonomik Darboğaz

DEPARTMENT OF ECONOMICS
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY

ABSTRACT

MA THESIS

**PRIVATIZATION in THE CASE of
TURKISH SUGAR FACTORIES
CORPORATION**

Tuba İSPİR

Supervisor : Assoc. Prof. Hüseyin AĞIR

Year : 2018, Pages: 46+VI

Jury : Assoc. Prof. Hüseyin AĞIR (Chairperson)
: Assist. Prof. Enver GÜNAY (Member)
: Assoc. Prof. Ceyhun Can ÖZCAN (Member)

Privatizations have several purposes, such as economic, social and political. Considering economic purposes, it is observed that different expectations played role in the privatization process. In general, it is aimed getting rid of the loss of money of public institutions, improving the functioning of the free market economy, increasing productivity, improving the income distribution, encouraging foreign capital inflows, removing hidden unemployment and providing income to the government during economic bottlenecks.

This paper aims to explain the economic reasons of privatizations by using descriptive data such as factories of Turkish Sugar Factories Corporation (TÜRKŞEKER) losses in beets processed, and income statements. Considering the outcome from these data, many factories of Turkey Sugar Factories Inc., in recent years, have been in serious losses from beets processed, while most of these factories have been continuously losing money. Hence, the necessity for the privatization can be claimed for economic reasons.

Keywords: Privatization, Free Market Economy, Economic Bottlenecks

ÖNSÖZ

Öncelikle, Yüksek Lisans Tezimin bitmesinde emeği geçen başta İİBF dekanımız Sayın Prof. Dr. Seyhan TAŐ, İktisat bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. İbrahim ÖRNEK, danışman hocam Sayın Doç. Dr. Hüseyin AĞIR, tez jürimin değerli hocaları Sayın Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY ve Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN olmak üzere tüm hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Beni bugünlerime getiren ailemi saygı ve minnetle anarken, tezimi hazırlamam aşamasında destek ve yardımlarını esirgemeyen eşim Murat'a çok teşekkür ediyor, yaptığı yaramazlıklarla zamanlarımı tüketen kızım Elif Sevde'ye de kocaman sarılıyorum.

Tuba İSPİR
Aralık-2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	3
3. ÖZELLEŞTİRME: TEORİK VE KAVRAMSAL TARTIŞMALAR.....	6
3.1. Kavramsal Tartışmalar.....	6
3.1.1. Özelleştirme Kavramı.....	6
3.1.2. Özelleştirmenin Amaçları.....	7
3.1.2.1. Ekonomik Amaçlar.....	7
3.1.2.2. Mali Amaçlar.....	9
3.1.2.3. Sosyal Amaçlar.....	10
3.1.2.4. Siyasal Amaçlar.....	11
3.1.3. Özelleştirme Türleri.....	12
3.1.3.1. İşletme Hakkı Devri.....	13
3.1.3.2. Kiralama.....	13
3.1.3.3. Satış.....	14
3.1.3.3.1. Varlık Satışı.....	14
3.1.3.3.2. Hisse Satışı.....	15
3.1.3.3.2.1. Blok Satış.....	15
3.1.3.3.2.2. Halka Arz, Çalışanlara Satış.....	15
3.1.3.3.2.3. Uluslararası Arz, Borsada Satış, Yatırım Fonlarına Satış.....	16
3.1.3.4. Mülkiyetin Gayri Ayni Haklar Tesisi.....	16
3.1.3.5. Gelir Ortaklığı Modeli ve Sair Hukuki Tasarruf.....	16
3.2. Teorik Tartışmalar.....	16
3.2.1. Özelleştirmenin Teorik Boyutu.....	17
3.2.2. Klasik İktisat Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme.....	18
3.2.3. Keynesyen İktisat Teorisinde Özelleştirme.....	19
3.2.4. Monetarist İktisat Teorisi ve Rasyonel Beklentiler Teorisi'nde Özelleştirme.....	19
3.2.5. Neo-Klasik İktisat Teorisinde Özelleştirme Uygulamaları.....	20
3.2.6. Arz Yönlü İktisat Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme Uygulamaları.....	21
3.2.7. Anayasal İktisat Teorisi Ve Kamu Tercih Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme Uygulamaları.....	22
4. TÜRKŞEKER FABRİKALARI AŞ. ÖZELLEŞTİRMESİNİN EKONOMİK ANALİZİ.....	24
4.1. TÜRKŞEKER Pancar Kayıpları.....	24
4.2. TÜRKŞEKER Kar-Zarar İstatistikleri.....	- 36
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	42
KAYNAKLAR.....	43
ÖZ GEÇMİŞ.....	

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AŞ	: Anonim Şirketi
BİST	: Borsa İstanbul
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
E.M.A.F	: Elektro Mekanik Aygıtlar Fabrikası
IMF	: International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
THY	: Türk Hava Yolları
TÜRKŞEKER	: Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketleri
vd.	: ve diğerleri

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3. 1. Özelleştirme Türleri	12
Tablo 3. 2. Özelleştirme Üzerine Teoriler	22
Tablo 4. 1. 2008 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	24
Tablo 4. 2. 2009 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	25
Tablo 4. 3. 2010 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	26
Tablo 4. 4. 2011 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	27
Tablo 4. 5. 2012 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	29
Tablo 4. 6. 2013 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	30
Tablo 4. 7. 2014 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	31
Tablo 4. 8. 2015 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	32
Tablo 4. 9. 2016 Yılı Pancar Kayıpları (TON)	33
Tablo 4. 10. 2017 Yılı Pancar Kayıpları (TON).....	35
Tablo 4. 11. Yıllar İtibariyle Kar- Zarar Durumu (Milyon TL).....	36
Tablo 4. 12. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu (Milyon TL).....	37
Tablo 4. 13. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu (Milyon TL).....	39
Tablo 4. 14. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu Milyon (TL).....	40

1. GİRİŞ

Özelleştirme kavramı üzerine birbirini bütünleyen farklı tanımlamalar yapılabilmekte ve her bir tanımın işaret ettiği farklı noktalar bulunmaktadır. Bununla birlikte en basit haliyle özelleştirmeden kastedilen şeyin, çeşitli sektörlerde “kamunun yerini özel sektöre bırakması” şeklinde anlaşıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle özelleştirme, kamunun sahip olduğu mülkiyet, yönetim ve denetimlerinin tamamen veya kısmen özel sektöre devredilmesi, kamu hizmetlerinin çeşitli yollarla özel kesime yaptırılması, piyasa mekanizmasının işlemlerini engelleyen her türlü yasal ve kurumsal serbestleşmenin sağlanması şeklinde de açıklanabilmektedir.

Özelleştirme üzerine yapılan çok sayıda çalışmada, özelleştirmeyi savunan veya savunmayan tartışmaların olduğu görülmektedir. Özelleştirmenin odağındaki dominant rol ise ekonomik alana verilmektedir. Zira özelleştirmeden beklenen amaç; verimlilik artışı, rekabet edilebilirlik, kamu borçlarının azaltılması, yeni kaynakların yaratılması, piyasa ekonomisini teşvik, gelir elde edilmesi vb. gibi ekonomik gerekçelerden kaynaklıdır. Diğer yandan, kamu borçlanması ve finansman maliyetlerinin artışıyla birlikte kamuya ait işletmelerin açıklarının kapatılabilmesinin verimli yatırımlar yerine yatırım kaymasına, vergi artışlarına, sermaye maliyetinin artmasına da neden olduğu tartışılmaktadır.

Özelleştirme taraftarları, özelleştirme ile birlikte kıt kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanabileceğini, özelleştirmelerden elde edilen gelirlerle birlikte ve zarar eden yapıların elden çıkarılmasıyla artan tasarrufların verimli yatırımlara dönüştürülebileceğini; zarar edip borç kaynağı haline gelen yapıların ortadan kaldırılacağını; enflasyon, faiz, borçlanma gibi makroekonomik göstergelerde iyileşmeler sağlanabileceğini ve sermaye piyasalarının gelişmesinin teşvik edilebileceğini ileri sürmektedirler. Özelleştirmeye karşı olanlar ise, özelleştirmelerin beklenen performans artışlarına neden olmayacağını; özelleştirmelerin işten çıkarmalara ve işsizlik artışına ve çalışma şartlarında kötüleşmelere neden olabileceğini; özelleştirme sonrası, yöneticiler ve hisse sahipleri gibi küçük bir grubun faydasının artmış olsa bile, maliyetlerin vergiye katlananlar ve tüketiciler gibi daha büyük topluluklar tarafından yüklenilmesinin toplam faydada azalmaya neden olacağını ileri sürmektedirler.

Bazılarının üretim yapmadığı, 25 şeker fabrikası ve 5 makine fabrikasının bulunduğu TÜRKŞEKER’de 2017 yılında, 11,6 milyon ton şeker pancarı işlendiği ve buradan 1,525 milyon ton şeker elde edildiği istatistiklere yansımaktadır. Türkiye’de TÜRKŞEKER’in gerçekleşen şeker satışı içerisindeki payı ise yüzde 56,8 olarak belirtilmektedir. Eskiden beri devam etmekte olan özelleştirme düşüncesinin 2018 yılında hayata geçirilmesiyle birlikte TÜRKŞEKER’e ait olan 14 şeker fabrikasının özelleştirilmesine karar verilmiş ve özelleştirilme işlemleri tamamlanarak bazı fabrikalar üretimlerini özel sektöre devretmiştir.

Bu çalışmanın amacını, 2018 yılı TÜRKŞEKER özelleştirilmelerinin neden yapıldığına dair ekonomik bir açıklamaya ulaşabilmektir. Konu incelenirken, TÜRKŞEKER’de işlenen pancar kayıpları ve kar-zarar göstergeleri kullanılarak betimsel bir tartışma yapılmaktadır. Yıllar itibariyle sürekli zarar eden yapıların çeşitli nedenlerle iyi yönetilemediği ve özelleştirmelerinin ekonomik yapıya fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Özelleştirme devletin iktisadi faaliyetlerinin sınırlandırılmasına ve ekonomide piyasa güçlerinin etkili kılınmasını ifade eden bir kavramı nitelendirmektedir (Orkunoğlu, 2010: 2). Dar anlamda özelleştirme, devletin sahip olduğu mal varlıklarının özel sektöre devri olarak tanımlanmaktadır. Bunlar sadece devlete ait KİT’lerin satılmasını içeren uygulamalardır ve devletin ekonomik müdahalesinin azaltılması ile serbest piyasa ekonomisinin gelişmesini teşvik etmektedir. Dar anlamda özelleştirmede KİT’lerin özel sektöre devri kısmen olabileceği gibi, tamamen de olabilmektedir (Vural, 2015: 20). Geniş anlamda ise özelleştirme, devletin çeşitli şekillerde (yasa, doğal vb.) oluşturduğu mal ve hizmet

üretimindeki kamusal tekellerin kaldırılması, kamu hizmetlerden mümkün olanların fiyatlandırılması, kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetlerin finansmanının özel kesim tarafından sağlanması, KİT'lerin mülkiyet devrinin yanı sıra özel kesime kiralanması, yönetiminin özel kesime devri gibi durumları ifade etmektedir.

Geniş anlamda özelleştirme sadece kamu mal ve hizmetlerin satışından kaynaklı değildir. Bir grup stratejiden oluşur ve bu stratejiler piyasadaki liberalleşmeyi sağlama, rekabet ortamı yaratma, piyasa mekanizmalarını çalıştırma, kamu kesiminin performanslarını artırma gibi gayeleri bulunmaktadır (Sezgin, 2001: 156). Özelleştirme, devletin ekonomideki müdahalesini azaltmak ve özel sektörün dinamizminden yararlanarak kaynak kullanımındaki etkinliği ve verimliliği arttırmak için bir politika aracı olarak kullanılmaktadır (Özbek, 2007: 4).

Özelleştirmenin amaçları genel ve özel olmak üzere iki grupta incelenebilir. Genel amaçlar, ekonominin tüm sektörlerine ilişkin hem ekonomik hem de sosyal boyutunu içine alan kapsamlı amaçlar bütünüdür. Genel amaçlar için, devletin ekonomiye müdahalesini ortadan kaldırmaya ve başta iç ve dış güvenlik, adalet ve bayındırlık olmak üzere, devletin klasik fonksiyonlarını yerine getirmeye çalışarak daraltmak istenilen durum vurgulanmaktadır. Buna göre özelleştirme devleti asli görevleri içine çekerek küçültmek, görevini azaltarak daha iyi hizmet vermesini sağlamak ve ekonomik akılcılığın gerekleri uyarınca işleyen, üretkenliği ve verimliliği yüksek bir ekonomi meydana getirmek amacına sahiptir. Özelleştirmenin özel amacı ise, genel amaca ulaşmak için gerçekleştirmek istediği ve devlet mülkiyetinde bulunan KİT'lerin özel mülkiyete geçişi sorununa ilişkin olarak algılanmaktadır (Tümer, 2004: 19).

Özelleştirmelerin gerekçesi, serbest piyasa mekanizması içinde, işletmelerin devletten daha etkin çalıştırılabileceği varsayımına dayanmaktadır. Ekonomi rekabet piyasasının kurallarına göre yönetilirse hem tek tek işletmelerin hem de bütün ekonominin etkinliği gerçekleşebilir. Bu durumunun gerçekleşebilmesi için Devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesi, piyasadaki mal ve hizmetlerin özel işletmeler tarafından üretilmesi gerekmektedir (Günay, 2013: 316). Böylelikle ekonomide etkinliğin sağlanması sonucu toplumun refahı da artabilecektir.

Bu çalışma, 2018 yılı Türkiye'de özelleştirme kapsamına alınarak özelleştirilen TÜRKŞEKER'e ait şeker fabrikalarının özelleştirmelerinin ekonomik gerekçelerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tez yazım yönergesinde oraya koyduğu özet, giriş, önceki çalışmalar ve sonuç vb. gibi şekil şartları dışında bu yüksek lisans tezi iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde özelleştirme ile ilgili kavramsal ve teorik tartışmalara yer verilmektedir. İkinci bölümde ise, tezin konusunu da oluşturan, TÜRKŞEKER fabrikalarının işletme ile ilgili, pancar kayıpları göstergeleriyle, kar-zarar tabloları bir araya getirilerek özelleştirmelerinin ekonomik gerekçeleri tartışılmaktadır. Sonuç olarak ortaya konulan fikir, gerek pancar kayıpları gerekse yıllar boyunca süren zarar istatistikleri, bu işletmelerin özel sektörün kontrolüne geçmesini anlamlı bulmaktadır.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Özelleştirme kavramı 1980 sonrası dönüşen ekonomi dünyasının ilgilendiği önemli konulardan biri olmuştur. Özellikle müdahaleci anlayışın yerine geçen piyasa ekonomisinin önerdiği iktisadi uygulamalar ile bazı ülkeler için yadsınamaz bir gerçek haline gelmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ihtiyaç seviyesi bakımından farklılık göstermesine rağmen bu ülkelerin özelleştirmeyi önemli ölçüde kanıksadığı bilinmektedir.

Bu sürecin içinde ve sonucu olarak birçok özelleştirme uygulaması meydana gelmiştir. Üzerindeki tartışmaların hâlâ devam ettiği bu iktisadi olgu geçen yıllar içerisinde birçok iktisadi araştırmanın konusu haline gelmiştir. Kimi çalışmalar bu olguyu kavramsal olarak inceleyip belirli bir düzleme oturtmaya çalışmışken, bazıları doğrudan uygulamalara yönelik nicel ve nitel sonuçları ortaya koymuştur. Bu çalışmalar ile birlikte her ekonomi için anlamlılık düzeyi yüksek olan özelleştirmenin etkileri nesnel bir biçimde görülebilmektedir.

Ileri (1998), Türkiye’de Özelleştirme isimli makalesinde, özelleştirmenin teorik ve kavramsal boyutlarına yer vererek Türkiye’deki özelleştirmenin ayrıntılarına değinmektedir. Özelleştirmenin ilk adımını Türkiye Ekonomisi için Morgan Guaranty Bank tarafından ortaya koyulan master planı olarak ifade eden çalışmanın uygulama kriterlerini Ekonomik Değerlilik/Yaşayabilirlik ve Yatırım İhtiyaçları Kriteri olarak sıraladığı görülmektedir. Sonuçlar bölümünde, özelleştirmenin bir politik tercih olmaması ve ekonominin ilgilenmesi gereken öncelikli konulardan olması gerektiği vurgulanmıştır. Bunların nedenleri için kamu iktisadi teşekküllerindeki (KİT) verimsizlik ve kamu ekonomisi için yarattıkları yük gösterilmektedir.

Eroğlu (2001), Türkiye’nin Özelleştirme Engellerini Aşabilme Kapasitesi adlı çalışmada, Türkiye’nin amacına ulaşabilen bir özelleştirme için gerekli şartlara sahip olduğunu belirtmektedir. Eroğlu, başarılı bir özelleştirme uygulamasının yakalanabilmesinde gerekli olan çözümler için sorunları, istikrarsızlık, sermaye piyasası ve bankacılık sektörü fonksiyonlarının verimsizliği, iç ve dış borç olarak belirleyerek, bu sonuca ulaşırken kamu bürokrat ve yöneticilerinin önemli bir yeri olduğunu vurgulamaktadır.

Kıymaz (2002), araştırmasında, şeker politikalarının bugünkü eğilimleri üzerine bir değerlendirme yapmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde yapılan incelemede, fabrikaların işletmelerinin tamamen özel sektöre bırakılmasının yaratacağı sonuçlar üzerinde öngörülebilir bulunulmuştur. Sonuç olarak, özelleştirme sonucunda yaşanacak sektörel daralışın Türkiye’nin şeker talebini karşılamakta zorlanması sonucunu doğurabileceği bildirilmektedir. Ayrıca bu alandaki daralışın sanayi ve tarımda ciddi istihdam kaybı yaşatması muhtemel görüldüğünden, öneriler kısmında ilgili politikaların bu etkileri doğurmadan gerçekleştirilmesi gerektiği ifadesi görülmektedir. Uluslararası ticaretten de bahseden Kıymaz (2002), alternatif politikaların önemine de dikkat çekmiştir. Çünkü şeker ihracatı önemli bir ihracat kalemidir ve Uruguay görüşmeleri içerisinde de ticaret hacminin artırılması önerilmiştir. Bahsi geçen alternatif politika bu açıdan yaşanacak bir kaybı önlemeye yöneliktir.

Demirbaş ve Türkoğlu (2002), özelleştirmeye kavramsal olarak değerlendirmelerde bulunmuş olduğu KİT’nin Özelleştirilmesi adlı çalışmada, bu konu ile ilgili ilk yasanın çıktığı 1984 yılından çalışmanın yapıldığı yıla kadar geçen süreyi referans almıştır. Bahsi geçen yıllar arasında yapılan özelleştirme uygulamalarının genel hatlarıyla incelendiği eserde, Türkiye’nin özelleştirme konusunda henüz istenen düzeyde olmadığı ifade edilmektedir. Örnek olarak Türk Hava Yolları (THY) gösterilirken, özelleştirme ile birçok sorunun çözülebileceğine dikkat çekilmektedir.

Tandırcıoğlu (2003), Geçiş Ekonomilerinde Özelleştirme isimli çalışmada ilk aşamada özelleştirmenin genel bir değerlendirmesini yapmaktadır. Geçiş ekonomileri için (Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan) özelleştirmenin ne anlama geldiği ile devam eden çalışma, bahsi geçen

ekonomilerdeki özelleştirme süreci ile tamamlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, iktisadi yapıları aynı olmayan ülkelerin özelleştirme süreçlerinin farklı olduğu görülmektedir. Şok terapi yöntemi ve kademeli geçiş yöntemi uygulamaları karşılaştırıldığında kademeli geçişin özelleştirme süreci için daha verimli olacağı anlaşılmaktadır. Buna ek olarak bahsi geçen sürece uygun politikaların da önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır.

Eke (2010), Türk telekomünikasyon sektörünün özelleştirme ile ilgili durumunu incelerken, bu sektördeki ilk teşkilat olan PTT'nin var oluş sürecini referans almıştır. Yaşanan gelişmeler doğrultusunda sektördeki özelleştirme süreçlerinin yarattığı son duruma geçiş yapılmaktadır. Sonuçlara göre, Türkiye, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi özelleştirme sürecini önemli ölçüde yaşamış ve telekomünikasyon sektörünün kamu tekeli özelliğinin sona erdiğini ifade etmiştir. Piyasada gelecek yıllarda olası bir rekabet artışı da ortaya koyulan sonuçlar arasındadır.

Kostakoğlu vd., 2016 yılında yapmış oldukları çalışmalarında şeker fabrikalarının özelleştirilmesini Eskişehir ilindeki şeker fabrikaları için Porter'ın Elmas Modeli Analizi ile incelemiştir. Sektörel incelemenin yapıldığı analizde, nitel analizler ve doküman analizleri de kullanılmıştır. Temel varsayım/hipotez olarak bazı kamu iktisadi teşekküllerinin (KİT) özelleştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Şeker pancarı üretimi ve Eskişehir Şeker Fabrikası'nın diğer alan ve fabrikalara göre neden daha stratejik bir önem taşıdığını da ifade eden çalışma, veri toplama tekniği olarak mülakat ve yüz yüze görüşme tekniklerini içermektedir. Eserin sonucunda elde edilen fikir, seçilen fabrikaların etkin olmayan bir çalışma düzeninin olduğu şeklindedir. Ancak bu fabrikaların tamamen özel sektöre bırakılması tekelleşmeyi doğuracağından, çalışmanın sonucuna göre, devlet ve özel sektörün birlikte çalışacağı bir yönetimin etkinliğe katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır.

Örkunoğlu (2010), Özelleştirme ve Alternatifleri isimli çalışmasında, özelleştirmeyi 1980 sonrası süreç olarak nitelemiş ve özelleştirme türlerini detaylı olarak bizlere aktarmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki özelleştirmelere eleştiriler yönelten çalışmanın sonuç bölümünde ana fikir olarak uygulamaların niteliği ön plana çıkmaktadır. Özellikle yüksek getirisi olan kamu kurumlarının özelleştirme öncesinde dikkatli bir şekilde incelenmesi, gerekli mali düzenlemeler ile faydalı hale getirilip getirilemeyeceğinin netleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özelleştirmenin şeffaf bir şekilde yapılması gerektiğine değinen çalışma, bunun sağlanabilmesi için uygulanacak yöntemin önemine değinmektedir.

Sarısu (2008), Hükümetlerimiz ve Özelleştirme Uygulamaları adlı eseri ile, Türkiye Ekonomisi'ndeki özelleştirme uygulamalarını nicel ve nitel yönden açıklamaya çalışmıştır. Ülkede yaşanan özelleştirme dönüşümlerini tarihsel bir perspektifle bizlere sunan çalışmanın içeriğinde siyasi değişimler de yer almaktadır. Söylem incelendiğinde, Türkiye için hedeflerine ulaşan ve yüksek hacimli bir özelleştirme uygulaması için siyasi ve iktisadi dönemler için ortak bir istikrar söz konusu olmalıdır, denilebilir. İktisadi konjonktürün ve yatırım havasının uygun olmasının yanında siyasi netlik ve bunu sağlayacak bürokratik koşullar oluşturulmalıdır.

Sezgin (2010), Piyasa Ekonomisinin Şartları ve Özelleştirme isimli eserinde 1980 sonrasındaki iktisadi dönüşümden bahsederek piyasa ekonomisine geçiş süreci ile ilgili olarak özelleştirme kavramını ele almıştır. Özelleştirmenin piyasa ekonomisi için ne anlama geldiğinin görüldüğü eserde bulunan sonuçlara göre özelleştirme hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan ekonomiler için önem arz etmektedir. Öyle ki özelleştirmenin ekonomide yaşanan finansal birçok sorunu ortadan kaldıracığı belirtilmektedir. Sonuç olarak eserin genel hatlarıyla piyasa ekonomisi ile özelleştirmenin uyumuna değindiğini söyleyebiliriz.

Gökdemir (2018), özelleştirmeye küreselleşme açısından bir değerlendirmede bulunmuş ve küreselleşmenin etkisinin artması ile birlikte liberalleşen devlet politikalarının özelleştirmeyi desteklediğini Türkiye'de Özelleştirmenin İstihdam Üzerindeki Etkileri isimli yüksek lisans tezinde belirtmektedir. Kamu kurumlarının özelleştirilmesi ile ilgili olumlu ve olumsuz sonuçları ortaya koyan Gökdemir,

istihdam açısından özelleştirmenin sonuçlarını incelemiştir. Özelleştirme sonrası tüm sektörlerde toplam 17.313 kişilik azalış, 11.948 kişilik artış olduğu tespit edilmiştir. Oransal olarak incelendiğinde, istihdam seviyesinde yaşanan düşüşün %26, yükselişin ise %79 olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucu, Türkiye’de özelleştirmenin istihdam üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğunu ve yeni yatırımlar açısından olumlu gelişmeler yaşandığını göstermektedir.

Kudubeş (2015), Özelleştirmenin Sebepleri, Amaçları ve Sonuçları isimli çalışmasında ilk olarak özelleştirmeyi teorik olarak ele almış daha sonra Dünya’da (Amerika, Avrupa, Asya, Güney Amerika ve Afrika) gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarını incelemiş ve son olarak da Türkiye’de yaşanan özelleştirme sürecini başlangıcından günümüze kadar incelemiştir. Sonuç olarak devlete düşen asli görev, gelişmiş Asya ve Avrupa ülkelerinde yapıldığı gibi rekabet edebilir kamu kurumları yaratmak, yolsuzlukla mücadele etmek, piyasa işlerliğini zedelemeyecek uygulamalar yapmak, düzenleyici/denetleyici kurumlar oluşturmak ve en önemlisi toplumsal çıkarı diğer tüm çıkarların üzerinde tutmaktır.

Eren (2018), 2018 yılında yapmış olduğu çalışmasında bir kalkınma modeli olarak Türkiye’de şeker politikalarını ele almıştır. İktisadi açıdan incelenen şeker pancarının nitel olarak ele alındığı görülürken, Türkiye ve AB’nin rekabet konusundaki uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Sonuçlar açısından ele alındığında eserin genel hatları ile Türkiye’nin bazı aksaklıklar (yenilik gibi) nedeniyle uluslararası piyasalarda (nişasta bazlı şeker üretiminin artması nedeniyle de) rekabet gücünün oldukça düşük olduğunu ifade ettiğini görmekteyiz. Ayrıca özelleşen fabrikalarının istihdamda bir azalışla sonuçlanmasının uzun dönemde muhtemel görüldüğü bildirilmiştir. Özelleşmenin yanı sıra ilgili alandaki istihdam kaybı için ekonomi içinde tarım sektörünün payının azalması neden gösterilmiştir. Özelleştirmenin nedenleri arasında kamunun ihtiyaç duyduğu kaynak gereksinimini belirten Eren, gerekli reformların hayata geçirilmesi ve kalkınmanın sağlayacağı bir refah düzeyi için bu reformların uzun vadeli bir plan olarak hayata geçirilmesini öneri olarak sunmaktadır.

3. ÖZELLEŞTİRME: TEORİK VE KAVRAMSAL TARTIŞMALAR

Bu bölümde özelleştirmenin kavramsal ve teorik tartışmalarına yer verilerek dört alt başlık oluşturulmaktadır. Öncelikle özelleştirme kavramının geniş bir perspektifte açıklanmasına değinilmektedir. Daha sonra özelleştirmenin amaçları, özelleştirme türleri ve teorik olarak özelleştirmeyle ilgili düşünceler tartışılmaktadır.

3.1. Kavramsal Tartışmalar

Kavramsal tartışmalar kısmında, özelleştirmenin kavram olarak açıklanması yapıldıktan sonra, özelleştirmenin amaçları, özelleştirmenin türleri ve teorik olarak özelleştirmeyle ilgili düşünceler açıklanmaktadır.

3.1.1. Özelleştirme Kavramı

Çok yönlü bir iktisadi olgu olan özelleşmenin birçok bilim dalının ilgi alanına girmesi nedeniyle özelleştirmenin tanımı herkes tarafından kabul edilen bir literatüre girmemiştir. Dolayısıyla yapılan bilimsel tanımlamalarda farklılıklar görülmektedir. Özelleştirme; ekonomi, işletme, hukuk ve politika gibi birçok bilim dalının alanına girmektedir. Özelleştirme ekonomi açısından, devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması; hukuk açısından Kamu İktisadi Teşebbüsleri yönetiminin özel kesime devredilmesidir. Yani ekonomi bilimi açısından değerlendirildiğinde “mülkiyetin özelleştirilmesi”, hukuk bilimi açısından ise “yönetimin özelleştirilmesidir” olarak vurgulanmaktadır (Tümer, 2004: 16).

Özelleştirme, 1970 yıllarda yaşanan Dünya Ekonomik Krizinden çıkmak için yeni yollar arayan ekonomik politikalar sonucu sık başvurulan yöntemlerden birisidir. 1929 Ekonomik Buhranda devletin ekonomideki payını arttıran gelişmeler, 1970 krizinde karşılaşılan sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalmıştır. Devletin ekonomiye müdahalesinin artmasıyla birlikte etkilediği alanlarında genişlemesi; ödemler dengesi açıkları, yüksek enflasyon, işsizlik ve bütçe açıkları gibi çeşitli ekonomik sorunları ortaya koymuştur. 1980 yıllarında devletin ekonomik hayatta giderek artan rolünü azaltmaya ve serbest piyasa ekonomisini geliştirmeye çalışılmıştır (Aşan, 2016: 35).

Özelleştirme kavramı literatüre ilk kez 1960 yılında Almanya’da hükümetin, Wolkswagen’deki devlet hisselerini halka satması ile denasyonalizasyon adı altında girmiştir. 1970’lerde oldukça tartışılan bir kavram olmuş ve en parlak dönemini 1980’li yıllarda yaşamıştır. Özelleştirme kavramıyla ülkemiz 1980’li yıllarda tanışmıştır (Vural, 2015: 19).

Özelleştirme kavramının tanımlanmasına ilişkin teoride ve uygulamada kabul gören iki yaklaşım vardır. Bunlar geniş ve dar anlamlı olarak ayrılmaktadır. Dar anlamda özelleştirme, devletin sahip olduğu mal varlıklarının özel sektöre devri olarak tanımlanmaktadır. Sadece devlete ait KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsü)’lerin satılmasını içeren uygulamalardır. Devletin ekonomik müdahalesinin azaltılması ile serbest piyasa ekonomisinin gelişmesini teşvik etmesidir. Dar anlamda özelleştirmede KİT’lerin özel sektöre devri kısmen olabileceği gibi, tamamen de olabilmektedir (Vural, 2015: 20).

Geniş anlamda özelleştirmeyi sadece kamu iktisadi teşebbüslerinin özel sektöre devri olarak tanımlamak hem yanlış hem de eksik bilgi olacaktır. Devletin çeşitli şekillerde (yasa, doğal vb.) oluşturduğu mal ve hizmet üretimindeki kamusal tekellerin kaldırılması, kamu hizmetlerden mümkün olanların fiyatlandırılması, kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetlerin finansmanının özel kesim tarafında sağlanması, KİT’lerin mülkiyet devrinin yanı sıra, özel kesime kiralanması, yönetimin özel kesime devri gibi genel anlamda özelleştirme kapsamına dahil edilmektedir. Özelleştirmeyi bir bütün olarak incelediğimizde devletin iktisadi faaliyetlerinin sınırlandırılmasına ve ekonomide piyasa güçlerinin etkili kılınmasına ilişkin bir kavram olarak nitelendirilmekteyiz (Orkunoğlu, 2010: 2).

Geniş anlamda özelleştirme sadece kamu mal ve hizmetlerin satışından kaynaklı değildir. Bir grup stratejiden oluşur ve bu stratejiler piyasadaki liberalleşmeyi

sağlama, rekabet ortamı yaratma, piyasa mekanizmalarını çalıştırma, kamu kesiminin performanslarını artırma gibi gayeleri bulunmaktadır (Sezgin, 2001: 156).

Özelleştirme, devletin ekonomideki müdahalesini azaltmak ve özel sektörün dinamizminden yararlanarak kaynak kullanımındaki etkinliği ve verimliliği arttırmak için bir politika aracı olarak kullanılmaktadır (Özbek, 2007: 4).

3.1.2. Özelleştirmenin Amaçları

Özelleştirmenin ekonomik, mali, sosyal ve siyasal gibi amaçları bulunmaktadır. Bu amaçları inceleyerek özelleştirme hakkında bilgi edinilir. Özelleştirmenin amaçlarını genel ve özel olmak üzere iki grupta incelemek yararlı olacaktır. Genel amaçlar, ekonominin tüm sektörlerine ilişkin hem ekonomik hem de sosyal boyutunu içine alan kapsamlı bir amacı bulunmaktadır. Özelleştirmenin genel amaçları, devletin ekonomiye müdahalesinin ortadan kaldırmaya ve başta iç ve dış güvenlik, adalet ve bayındırlık olmak üzere, klasik fonksiyonlarını yerine getirmeye çalışarak ekonomideki rolünü azaltmaktır. Buna göre özelleştirme devletin asli görevlerini içine alarak küçültmek, görevini azaltarak daha iyi hizmet vermesini sağlamak ve ekonomik akılcılığın gerekleri uyarınca işleyen, üretkenliği ve verimliliği yüksek bir ekonomi meydana getirmek amacına sahiptir. Özelleştirmenin özel amacı ise, genel amaca ulaşmak için gerçekleştirmek istediği ve devlet mülkiyetinde bulunan KİT'lerin özel mülkiyete devri sorununa ilişkindir (Tümer, 2004: 19).

Ekonomik tıkanmalar, kaynak tahsisinde etkinsizlik, politik baskıların artması, devletin asli görevlerinin yetmemeye başlaması, devletin ekonomideki payının artması gibi nedenlerden dolayı devletin bu kadar yükümlülüğü üzerine alması sonucu ekonomik etkinlik ve verimliliği azaltmaktadır. Dolayısıyla devletin ekonomideki yükümlülüğünü azaltmak ve kaynakların daha etkin kullanılmasını sağlamak için özel kesime aktarılma düşüncesi ortaya çıkmıştır (Orkunoğlu, 2010: 3).

3.1.2.1. Ekonomik Amaçlar

Özelleştirmelerin amacı serbest piyasa mekanizması içinde, işletmelerin devlete göre daha etkin çalıştırılacağı varsayımına dayanmaktadır. Ulusal ekonomi rekabet piyasasının kurallarına göre yönetilirse hem tek tek işletmelerinin hem de bütün ekonominin etkinliği sağlanır. Bu etkinliğin sağlanabilmesi için Devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesi, piyasadaki mal ve hizmetlerin özel işletmeler tarafından üretilmesi gereklidir (Güney, 2013: 316).

Ekonomide etkinliğin sağlanmasıyla toplumun refahı artar. Pareto optimumu olarak belirlenen bu durumun gerçekleşmesi için devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması ve piyasa da mübadele konusu olabilecek bütün mal ve hizmetler özel işletmeler tarafından üretilmelidir. Piyasa mekanizması bunların üretim ve tüketimde optimal kaynak dağılımını gerçekleştirir; kaynakların tam kullanımını sağlar; sermaye birikimi ve kalkınma sorunlarını kendiliğinden çözüme kavuşturur (İleri, 1998: 151).

Ekonomik amaçlardan biri serbest piyasa ekonomisini güçlendirmektir. KİT'ler, tekel statülerinden dolayı piyasanın kontrolünü ellerinde bulundurmaktadırlar ve ayrıca devlet desteği aldıklarından dolayı iflas tehlikesi durumuna girmemektedirler. Bu yüzden kalite ve fiyat konularında piyasa taleplerine duyarlı değildirler ve piyasa da kalabilmek için kaliteyi yükseltmek ya da fiyatları düşürmek gibi tedbirleri alma ihtiyacına gerek duymamaktadırlar. Buna paralel olarak yeni ve modern teknolojileri de takip etmemektedirler. Bunun yarattığı en önemli sorun ise düşük verimliliktir. Ülkemizde özel sektörle ilgili bir karar ve tercih söz konusu olduğu zaman piyasa ekonomisinin bütün şartları ile çalıştığı düşünülür. Kamu kesiminde karar almak söz konusu olduğu zaman ise bu kararın fiyat mekanizmasının esas olduğu kabul edilen bir ekonomide bulunduğu görülür. Bu ikili davranışın yarattığı ekonomik sorunları önleyebilmek için serbest piyasa ekonomisini güçlendirmek gerekmektedir (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 243).

KİT'ler tekeli eğilimli yapıları nedeniyle piyasa denetimini ellerinde bulundurarak rekabeti ortadan kaldırırlar. Fiyat, talep ve arz gibi piyasanın temel unsurları göz ardı edilerek üretim miktarını, kalitesini ve fiyatını siyasi karar organları belirlemektedir. Bu nedenle ekonomide kaynaklar israf edilmiş, verimlilik düşmüş, fiyatlar ve maliyetler artmış, kaynaklar rasyonel kullanılmamıştır. Bu olumsuzlukları bertaraf etmek için KİT'lerin özelleştirme yoluna gidilmesi gerekmektedir. Özelleştirme ile KİT'lerin piyasa ekonomisi içinde üretim miktarını, kalitesini ve fiyatını tüketicinin talebi doğrultusunda belirlenecek, kaynaklar etkin şekilde kullanılacak ve serbest rekabetin oluşmasına yol açılacaktır (Tümer, 2004: 21).

Ekonomik amaçlardan bir diğeri, ekonomide verimliliği yükseltmektir. Kamu kesimindeki verimlilik özel kesime göre çok daha düşüktür. Düşük verimliliğin sebepleri ise kamu teşebbüslerin yeterli kar sağlayamaması, hissedarlara hesap verme mecburiyetinin olmaması, teknolojik gelişmelerinin takip edilmemesi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kamu kesiminin düşük verimlilikle çalışması, ekonomiyi olumsuz şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla işletmelerin özelleştirilmesi halinde verimliliğin artacağı beklenilmektedir (İnan, 1994: 135).

Ekonominin bir başka amacı, gelir dağılımını iyileştirmektir. KİT'lerin hisse senetlerinin çalışanlara, yöneticilere ve tasarruf sahiplerine belli avantajlarla satılması ve bu kesimlere gelir transferi anlamına gelmektedir. Bir yandan işletmelerin verimliliği artarken, diğer yandan da düşük gelir gruplarına aktararak sermayenin tabana yayılması sağlanmış olacaktır (Aksu, 1991: 131).

Özelleştirmenin ekonomik amaçlarından birisi de ülkeye yabancı sermaye girişini sağlamaktır. Ödemeler dengesi açık veren ülkelerde bu amaç daha da önem kazanmaktadır. KİT'lerin özelleştirilmesi ile piyasa mekanizmasının etkin hale gelmesi ve sermaye piyasasının gelişmesi neticesinde yabancı sermayenin ülkeye girişi açısından daha uygun şartlar tesis edilmiş olacaktır. Yabancı sermayeyi getirmek ve döviz gelirlerini arttırmak amacının gerçekleşmesi için yabancı şahıslar ve kuruluşlara hisse senedi satışına izin veren bir özelleştirme uygulaması ile mümkün olabilir. Yabancı sermaye ülkeye ya dolaylı (hisse senedi satın alma) ya da dolaysız (blok satın alma) yatırımlar yaparak girecektir (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 245).

Ekonomik amaçlardan bir diğeri tasarrufları belirli alanlara kanalize etmektir. tasarrufların gayrimenkul, altın gibi verimsiz alanlara kayması kaynak sıkıntısı yaşayan ülkeler için önemli sorunlardan birini ortaya çıkarmaktadır. Özelleştirme ile beraber KİT hisse senetlerinin satışı vasıtasıyla, ekonomide fon fazlası olan kesimlerin fon eksikliği olan kesimlere aktarılmasıyla ekonomide fonların atıl kalmasının ya da verimsiz alanlara kanalize olmasının önüne geçilecektir.

Özelleştirmenin ekonomik amaçları arasında bulunan bir diğeri, KİT'lerdeki gizli işsizliği önlemektir. KİT'lerin üretim maliyetleri ve harcamalarında en büyük paylardan birisi personel giderleri kalemidir. KİT'lerdeki gizli işsizliğin en önemli sebebi ise 'politik yandaşlık' hissi ile hareket edilmesi ve popülist istihdam politikalarıdır. KİT yöneticileri siyasilerin eş ve arkadaşlarını, parti mensuplarını KİT'lere istihdam oluşturdukları görülmektedir. Örnek olarak İskenderun Demir-Çelik Fabrikaları'nın fizibilite raporunda tam kapasite ile çalışıldığında 5600 işçinin istihdam edilmesi gerekirken işçi sayısı 25000'i bulmuştur. Aşırı istihdam yaratarak gizli işsizliğin boyutları hakkında bir fikir vermektedir (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 246).

Özelleştirme girişimlerinin amaçlarından birisi, sermaye piyasasını geliştirmektir. Sermaye piyasaları hisse senedi ve tahvillerin alınıp satıldığı yerlerdir. Sermaye piyasasının asıl amacı gerçek ve tüzel kişilerin ellerinde bulunan tasarrufların menkul kıymetler aracılığıyla yatırım alanlarına kaydırılmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tasarrufların değerlendirilmesi açısından sermaye piyasalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla özelleştirmeyle sermaye piyasalarına yeni hisse senedi sunarak sermaye piyasasının gelişmesini amaçlamaktadır. Bu amacın gerçekleşmesiyle birikimlerin yatırıma dönüşmesi sağlanır (Tümer, 2004: 21).

Ekonomik amaçlardan bir diğeri döviz gelirini artırmaktır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarından biri ödemeler dengesinin sürekli açık vermesidir. Bu açığı kapatmak için yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişini

teşvik ederek döviz gelirini artırmalıdır. Yabancı sermaye yatırımları ikiye ayrılmaktadır. Birincisi dolaysız yatırım, genellikle çok uluslu şirketlerin yabancı bir ülkede doğrudan ya da iştirak halinde yatırım yapması ve yönetime katılmasıdır. Böylece KİT'lerin özelleştirilmesiyle gelişmekte olan ülkelerin döviz gelirleri artırıcı etkisi olur. İkincisi ise portföy yatırım, tasarruf sahiplerinin faiz ya da temettü geliri elde etmek için uluslar arası sermaye piyasalarından menkul kıymetler satın almaları durumunda yapılan yatırımlar ülkeye sermaye girişine neden olmaktadır (Tümer, 2004: 23).

Ekonomik amaçlarından bir diğeri, enflasyonun önlenmesidir. Kamu teşebbüslerinin çeşitli nedenlerle giderleri gelirlerinden daha fazla olduğundan bütçeleri açık vermektedir. Bu açıklar ise sübvansiyonlar ve borçlar ile giderildiğinde hazinenin bütçe üzerindeki yükleri artmaktadır. Bunun sonucunda KİT'ler finansman açığını emisyon aracılığıyla sağlamakta, toplam para arzı artmakta ve enflasyon da hızlanmaktadır. Özelleştirme ile hedeflenen ise, KİT'lerdeki mevcut kaynakların etkin kullanılarak hazine üzerindeki yüklerini hafifletmek ve sübvansiyonlara ihtiyaç duymayacak konuma getirmeye çalışmaktır. Bu nokta da KİT'lerin hazine üzerindeki baskısının azaltılması ile sürekli fiyat artışlarının önlenmesi amaçlanır (Üzümcü, 2007: 102).

Özelleştirmenin ekonomik amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- ✓ Ekonomide verimliliği ve etkinliği arttırmak,
- ✓ Serbest piyasa ekonomisini geliştirmek,
- ✓ Sermaye piyasasını güçlendirmek,
- ✓ Yabancı sermayeyi çekmek,
- ✓ Kamu tekelini kırarak rekabete imkân vermek,
- ✓ Döviz rezervlerini arttırmak,
- ✓ Kamu iktisadi teşebbüslerdeki gizli işsizliği önlemek

3.1.2.2. Mali Amaçlar

Gelişmekte olan ülkeler genellikle finansman açıklarıyla karşı karşıyadır. Devletin bu açıkları ya vergiler yoluyla ya da borçlanma yoluyla kapatması mümkündür. Vergiler devletin en önemli gelir kaynağı olmasına rağmen arz yönlü iktisatçıları etkileriyle vergilerin artırılması mümkün değildir. Az gelişmiş ülkelerde daha çok dolaylı vergi alınması ve bu vergi yükünün dar gelirliilere yansıtılması nedeniyle vergilerin artırılması tercih edilmemektedir. Çünkü fakirlerin daha da fakirleştiği durumlarda adaletsizlik artmış olacaktır. Devletin diğer kaynağı ise borçlanmadır. İç borçlanmalar Merkez Bankasından avans alınarak veya hazine bonolarıyla sağlanır. Merkez Bankası yoluyla kaynak yaratmanın en önemli sonucu emisyonun gerçekleşmesi ve bunun enflasyonist etkiler göstermesidir. Dış borçlanma yoluna gidebilmek için dış kredi itibarının yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca IMF (International Monetary Fund), Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşlardan borçlanmanın hayli güç ve şarta bağlı olması gibi nedenlerden dolayı dış borçlanma yolu tercih edilmemektedir (Üzümcü, 2007: 104).

Özelleşmenin en önemli mali amacı devlete gelir sağlamaktır. Ekonomik krizlerin önlenmesi için KİT'lerin satışı, devlet açısından yarar sağlayabilir. Devletin dış borçlanmalarının artması, dışarıdan ve uluslar arası kuruluşlardan kredi desteği alamaması durumunda, hükümetler özelleştirmeleri gelir yaratmak için kullanmaktadır. Çünkü devlet halk tarafından istenilmeyen vergileri toplama işine girmekten kaçınmaktadır. Bu durum politik açıdan hükümeti toplum gözünde sevimsiz gösterir. Hükümet bu durumda vergi almak yerine özelleştirmeyi alternatif gelir kaynağı olarak görmektedir (Cebe, 2015: 6).

KİT'lerin verimsiz ve zararlı çalışmaları, sübvansiyonlar ve borçlanmalar kanalıyla hazinenin finansman yükünü ağırlaştırmaktadır. Vergi gelirlerinin yetersiz olduğu durumlarda finansman yükünün artmasıyla Merkez Bankası kendi kaynaklarından karşılayarak enflasyona neden olmaktadır. Bu durum karşısında özelleştirme, kamu kesiminin finansman yükünü azaltacak enflasyonla mücadele

edilmiş olacaktır. Ayrıca KİT'lerin özel kesime satılması devlete ek gelir sağlayacaktır. Böylece özelleştirme vergi yükünün artmasına yol açmadan kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine, yeni yatırımların finansmanına olanak verecektir (İleri, 1998: 152).

Özelleştirmenin mali amaçlarından bir diğeri, vergileme yapısını değiştirmektir. Hükümetler KİT fiyatlarını vergilendirme aracı olarak kullanmaktadırlar. Bu vergilendirme dolaylı vergi üzerinden alınmakta ve dolaylı vergiler her gelir grubuna aynı oranda yansıdığı için adaletsiz bir vergilendirme biçimi olarak görülmektedir. Özelleştirme ile KİT fiyatlandırma mekanizması kullanılarak dolaylı vergi yerine gelir ve kurumlar vergisi gibi dolaysız vergilere bırakılarak daha adaletli bir vergi yapısına geçecektir (Üzümcü, 2007: 106).

Ekonominin mali amaçlarından diğeri, savurganlık ve yolsuzlukların önlenmesidir. Kamu yöneticileri kamu kaynaklarını kullanırken savurgan davranışlar sergilemektedirler. Smith'e göre, "kral ve bakanlar her zaman istisnasız, toplumun en müsrifleridirler. Onlar kendi harcamalarına bir özen gösterebilirler, özel kişilerin harcamalarını güvenle kendi denetimine bırakabilirler. Devleti onların harcamaları batırmazsa, uyrukların yaptığı harcamalar hiç batırmaz." Yöneticiler kendi öz kaynaklarını değil, kamu kaynaklarını kullandıkları için savurgandırlar. Yolsuzluk ise rüşvet, zimmet, iltimas, kaçakçılık gibi yasa dışı ve ahlak dışı davranışlardan oluşmaktadır. Merkezîyetçi yönetim, hantal bürokrasi, kötü kanunlar ve ahlaki yozlaşma yolsuzluğa zemin hazırlar. Yolsuzluk, kamu çalışanlarının çıkar sağlamak amacıyla görevlerini kötüye kullanmalarıdır. Yolsuzluk yapan kişi, çevresindeki kişileri de kendisi gibi olmasını isterler ve bunların en büyük çabası yolsuzluk çarkını durduracak dürüst kişileri engellemektir. Böylece yolsuzluk hızla yayılır, normalmiş gibi gözükerek tepki verilmez duruma gelir (Demir, 2000: 8).

Ekonominin mali amaçlarından oluşan bir diğerkonu, KİT'lerin zarar ve borç yükünden kurtulmaktır. Kamu iktisadi teşebbüslerinin zarar etmesi durumlarında devlet bu açıkları telafi etmek zorunda kaldığı için bütçe üzerinde bir yük oluşturmaktadır. KİT bünyesinde çalışanların maliyet bilinci yeterli düzeyde olmadığı için harcamalarda tasarruf anlayışına uyulmamaktadır. Kadronun yığılma nedeniyle çalışanlara ödenen para da işletmelerin giderlerinde önemli bir pay oluşturmaktadır. Devlet özelleştirme ile KİT üzerindeki yükünden kurtulacak ve kendisine de vergi geliri sağlayacak yeni mükellefler oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde var olan sermaye ve nakit sıkışıklığı sebebiyle KİT'lerin özelleştirilmesi daha kolay bir çözüm yolu olarak görülmektedir (İnam, 2013: 11). Özelleştirmenin mali amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Devlete gelir sağlamak
- ✓ Vergileme yapısını değiştirmek
- ✓ Toplumsal refahın optimizasyonu
- ✓ Demokratikleşmeye katkısı ve
- ✓ Savurganlık ve Yolsuzlukları önlemesi

3.1.2.3. Sosyal Amaçlar

Özelleştirmenin sosyal amacı olarak gelir dağılımındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamaktır. Gelir ve servet dağılımının düzeltilmesi ve servetin geniş kitlelere yayılması özelleştirmenin en önemli sosyal amacıdır. Özelleştirmenin bu amacının başarılı olabilmesi için KİT hisselerinin gelir ve serveti düşük olan kişiler tarafından satın alınmasını özendirici bazı tedbirlerin alınması gereklidir (Güney, 2013: 316).

Özelleştirmenin sermayeyi tabana yayma amacını gerçekleştirebilmesi için kamu iktisadi teşebbüslerinin sermayesini paylara bölerek halka satması ile mümkündür. Senetlerin satılmasında öncelikle küçük tasarruf sahiplerine, işçilere ve memurlara özendirici uygulamalar yapılarak sermayenin tabana yayılmasını sağlayacaktır. Bu yolla geniş kitlelere hisse senedi sahibi yaparak, geliri yükseltme ve toplam refahı artırma amacı güdülmektedir (İnam, 2013: 13).

Toplumlarda gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun gelir dağılımında adaletsizlik insanlar arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bu durumu önleyebilmek için özelleştirmeler amaç edinilmiştir. Özelleştirmenin başarılı olabilmesi için gelirlerin düzgün dağıtılıp toplumun tüm kesimlerine eşit şekilde paylaşılması gerekmektedir. Özelleştirmenin asıl amacı toplumun refahını artırmak ve maksimum kar elde etmektir. Bu refahı sağlamak içinde özelleştirmelerden elde edilen gelirleri toplumun tüm kesimine aynı şekilde paylaştırarak dağıtılması gerekmektedir (Cebe, 2015: 7).

3.1.2.4. Siyasal Amaçlar

Kamu tercihi teorisine göre, kamu kesiminde faaliyet gösteren politikacı ve bürokratlar kendi kişisel faydalarını maksimize etmeye çalışırlar. Politikacılar, kamu kaynaklarını iktidarlarının devamını sağlamaya yönelik kullanırlar. Bürokratlar ise prestij kazanma, yüksek maaş, yüksek mevki konumlarına geçebilmeyi amaçlamaktadırlar. Siyasi partilerin temel güduları iktidara gelebilmektir. Seçmenler ve seçmen grupları kendilerine daha çok kamusal kaynak transfer edecek siyasi partiye oy verirler. Siyasi partiler oy maksimizasyonunu sağlayabilmek için savurgan harcamalar da bulunabilirler. Bu tür politik ve bürokratik sorunlar özelleştirmenin gerekçesini ortaya koymuştur (Demir, 2000: 15).

Siyasetçiler kendi oy maksimizasyonlarını sağlamak için KİT'ler üzerinden bir istihdam politikası yaratırlar. İktidara gelen siyasi partiler kendi yandaşlarına meydana verdikleri sözleri yerine getirebilmek için vasıflı ya da vasıfsız birçok kişiyi işe almalarına neden olmaktadır. Bu da KİT'leri gizli işsizliğin yoğun olarak yaşandığı kurum haline getirmektedir. KİT'lerdeki bu görülen istihdam patlaması ancak özelleştirme yoluyla çözülür (İnam, 2013: 10).

Politikacılar, yeniden seçilmek amacıyla seçim dönemlerinde kamusal harcamaları arttırarak ekonomide geçici süreliğine canlanma sağlamaya çalışırlar. Özellikle seçim dönemlerinde vergileri arttırmak yerine emisyon ve borçlanma gibi kaynakları tercih ederler. Emisyon artışı büyük olasılıkla enflasyonla sonuçlanırken, iç borçlanmayla finansman ise, özel kesimin elindeki fon arzını daraltır, faizleri artırır ve özel yatırımları azaltır. Özel yatırımların azalması milli geliri olumsuz yönde etkileyerek ekonomide dışlamam etkisi yaratır. Devlet ekonomide ne kadar ağırlıklı rol alırsa, o kadar çok iç borçlanmaya gider ve dışlama etkisi de o kadar çok büyür (Demir, 2000: 19).

Siyasi gücün devletin elinde toplanması nedeniyle demokratik bir toplum yapısının oluşmaması, bireylerin ve çeşitli toplum kesimlerinin siyasi karar mekanizmalarına katılmasını olumsuz etkilemektedir. KİT'lerin özelleştirilmesiyle devletin siyasi gücü ile ekonomik gücünü ayrılmaktadır. Çünkü özelleştirme politik bir süreçtir ve demokratikleşmeyi sağlama aracı olarak görülmektedir (Aşan, 2015: 11).

Kapitalist ideolojilerde 'birey özgürlükleri' en önemli yere sahip olduğundan devletin ekonomiye müdahalesini kabul etmezler. Bu görüşe göre ekonomi serbest piyasa kurallarıyla yönetilmelidir. Türkiye'de KİT'ler kapitalist gelişmeye öncülük etmek ve destek vermek için kurulmuşlardır. İktidara gelen liberal görüşlü partiler özelleştirme konusunu gündeme getirmişlerdir. Ancak yönetim değişikliklerinde, Devletçilik ilkesinden hareket eden sosyal demokrat parti iktidara geldiğinde kurumları Devletleştirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın belirli bir ekonomik tercihi yoktur. Ancak Devlet sistemi olarak sosyal devlet sistemi benimsenmiş, ekonomik ve sosyal haklardan maddeler halinde anayasada belirtilmiştir. Bu hakların uygulanabilmesi için koşulların devlet tarafından sağlanması gerekmektedir (Güney, 2013: 316). Politik açıdan özelleştirme amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ Kamunun ekonomik faaliyetlerdeki rolünü azaltmak,
- ✓ Devletin üretimden çekilmesi ve asli görevlerine yoğunlaşması,
- ✓ Özel sektör faaliyetlerinin geliştirmek ve desteklemek için gerekleri imkânları sunmak,
- ✓ Kamu varlıklarının kamu yönetimi tarafından yanlış kullanılmasını önlemek,

- ✓ Siyasi kaygılar durumunda verilen kararların ekonomiye etkisini azaltmak,

3.1.3. Özelleştirme Türleri

Toplumsal mal ve hizmetlerin üretilmesinde kamusal kaynakların etkin ve verimli kullanılamaması ve devletin toplumsal refahı maksimize edememesi nedeniyle mal ve hizmetlere alternatif üretim şekilleri aranmaya başlanmıştır. Bulunan çözüm yollarından biri de özelleştirme uygulamalarıdır (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 310). Bazı mal ve hizmetlerin özel kesim tarafından üretilmesi, satılması ve rekabetçi politikaların geliştirilmesi için ortam hazırlanması olarak ortaya atılan özelleştirme kavramı ile toplumsal refahın maksimuma ulaştırılması hedeflenmektedir.

Özelleştirme kavramına Türkiye özelinde dar ve geniş kapsamlı çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Dar anlamda özelleştirme genel olarak Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) özelleştirilmesi olarak ifade edilirken; geniş anlamdaki özelleştirme ise “iktisadi, mali, sosyal ve siyasal nedenlerle milli ekonomi içerisinde kamu kesimi faaliyetlerinin sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik olarak yapılan uygulamaların bütünüdür” (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 314).

Türkiye’ de mevcut özelleştirme yöntemleri ve bunların uygulanabilirliği ülkenin içinde bulunduğu şartlara göre değişebilmektedir. Özelleştirme mevzuatının ilk kez yürürlüğe girdiği 1984 yılından bu yana özelleştirme alanında geniş bir hareket alanı belirlenmiş ve yöntemlerinin uygulanabilirliği noktasında herhangi bir sorunla karşılaşılmaştır (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 314). Özelleştirmede hangi yöntemin kullanılacağı genellikle özelleştirilecek kurumun yapısına, ilgili yasal düzenlemelere ve verilen önceliklere bakılarak karar verilmektedir. (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 247).

Günümüzde T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından uygulanan beş tür özelleştirme yöntemi vardır. Bunlar işletme hakkı devri, kiralama, satış, mülkiyetin gayri ayni haklar tesisi ve gelir ortaklığı modeli ve sair hukuki tasarruf yöntemidir. Satış yöntemi ise varlık satışı, blok satış ve uluslararası arz, borsada satış, yatırım fonlarına satış olmak üzere üç tür yöntemle yapılmaktadır.

Tablo 3.1. Özelleştirme Türleri, (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr).

ÖZELLEŞTİRME TÜRLERİ				
1.	2.	3.	4.	5.
İşletme Hakkı Devri	Kiralama	Satış	Mülkiyetin Gayri Ayni Haklar Tesisi	Gelir Ortaklığı Modeli ve Sair Hukuki Tasarruf
		3.1. Varlık Satışı		
		3.2. Hisse Satışı		
		3.2.1. Blok Satış		
		3.2.2. Halka Arz, Çalışanlara Satış		
		3.2.3. Uluslararası Arz, Borsada Satış, Yatırım Fonlarına Satış		

3.1.3.1. İşletme Hakkı Devri

“Kuruluşların bütün olarak veya aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile madenlerin, mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında, belli süre ile işletilmesi hakkı verilmesidir” (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr). Kamu kuruluşlarının veya işletmelerin aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimlerinin mülkiyet hakkı kamuda kalmak şartı ile belirli bir süre ve şartlar altında, bedel karşılığında işletilmesi hakkının özel sektöre verilmesidir. İşletme hakkı devirlerinde devir süreleri; limanlarda 30 yıl, marinalarda 49 yıl, termik santralde 20 yıl olarak belirlenmiştir. Bu sürelerin sonunda işletme hakkı devir edilen tesisler tüm ilave yatırımları bedelsiz olarak ve çalışır durumda devlete teslim etmeleri gerekmektedir (Ekodialog, 03.11.2018, www.ekodialog.com). Finansal kiralamaya benzeyen bu yöntem özelleştirmenin bir ön aşaması olarak kabul edilir. Bu yöntemde mülkiyet devri söz konusu olmamakta, sadece işletmenin ve onun yönetiminin devri söz konusu olmaktadır (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 318). Bu yöntemin Türkiye’de kullanıldığı alanlardan biri karayollarının özelleştirilmesidir. Karayolları Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğundaki, Edirne- İstanbul-Ankara Otoyolu, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Çevre Otoyolu ve bazı otoyollar ile bunlar üzerindeki hizmet tesisleri, bakım ve işletme tesisleri, ücret toplama merkezleri ve diğer mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklar tek paket halinde birlikte, 25 yıl süreyle işletme haklarının verilmesi yöntemiyle özelleştirilmesi amacıyla ihaleye açılmıştır.

3.1.3.2. Kiralama

“Kuruluşların aktiflerindeki varlıkların bedel karşılığında belli süre ile kullanım hakkının verilmesidir” (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr). Kamu işletmelerinin özel işletmelere kiralanması ve kiralanen kamu işletmelerinin özel işletmelerce mal ve hizmet üretiminde kullanılarak, uzun dönemde özel işletmenin mülkiyetine geçerek özelleştirilmesi uygulamasıdır.

Finansal kiralama sözleşmesi “kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir” (3226 Sy. Kanun, 28.06.1985, www.mevzuat.gov.tr).

Leasing kamu varlıklarının; altyapı, ekipman ve sistemleri de içerecek şekilde, özel kesime işletmesi için geçici olarak devredilmesidir. Özel operatörler leasing anlaşmasının şartlarına göre kamu varlıklarını kiralarlar. Kiralama kontratı genelde 10-20 yıl gibi süreci kapsamaktadır. Sözleşmenin sona ermesi durumunda tarafların isteğine göre her iki tarafça yenilenir. Kiralamanın kamuya faydası kamunun varlıklarından gelir elde etmesi ve bunlar için gerçekleştireceği bakım masrafindan kurtulmasıdır.

Kiralama yönteminde kamu işletmesinin mülkiyeti devlette kalırken, kiralayanın kira süresi sonunda işletmeyi satın alması kararlaştırılabilir. Kiralayan özel işletmenin, işletme için yatırım yapma zorunluluğu yoktur. Yönetim sözleşmesi ile özelleştirmeden farklı olarak operasyonel risk devlet tarafından değil özel sektöre üstlenilir. Fakat diğer sorumluluklar yine devlette kalır.

Özelleştirmede bazen satış yönteminin uygulanmasından önce kamu iktisadi teşebbüslerinin mali yapılarının iyileştirilmesi ve satışa arz edilir bir duruma getirilmesi için kiraya verilmesi gerekmektedir. Kiralama yöntemi bir mülkiyet transferini öngörmediğinden aslında gerçek anlamda bir özelleştirme yöntemi değildir. Bu yöntem daha ziyade nihai olarak özelleştirilmesi planlanan KİT’lerin mali yapılarını iyileştirmek ve böylece özelleştirmeye benzer bir hale getirmek için uygulanmaktadır (ForumTR, 03.11.2018, www.forumtr.com.tr).

KİT’lere ait fabrika binaları makine teçhizat, ulaştırma araçları gibi menkul ve gayri menkul mal varlıkları sözleşme ile belli bir süre ve tespit edilen bedel karşılığında özel şirketlere kiralanabilir. Bu sözleşme malın mülkiyetini kiralayanda,

kullanımını ise kiracıda bırakan bir sözleşmedir. KİT'lerin sözleşmeye konulacak hükümlerle belli olan sürelerin sonunda kiracı tarafından satın alınması imkânı olan bu yöntem, uygulamada çoğunlukla imalatçı sanayi işletmeleri için değil, hizmet kurumları için uygun bir yol olarak benimsemektedir.

3.1.3.3. Satış

Kamu mülkiyetinin satışında en yaygın olarak kullanılan bu yöntem uygulamada iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi kamu aktiflerinin tamamının veya bir kısmının blok halinde satılması, ikincisi ise kamu kuruluşunun öz kaynaklarının, sermaye piyasasında hisse senetleri şeklinde özel kişi ve/veya kurumlara devredilmesini ifade eder (ForumTR, 03.11.2018, www.forumtr.com).

KİT'lerin bir kısım aktiflerinin, müesseselerin, tali faaliyet dallarının veya nispeten küçük işletmelerinin satışında uygulanan bu yöntemde, satılacak aktifler veya işletmeler belli bir şirkete, birkaç şirkete veya konsorsiyuma pazarlık yoluyla devredilebilir. Bu yöntem nispi olarak daha hızlı uygulanabilmesi ve değerlemenin yapılabilmesi gibi avantajlardan dolayı tercih edilebilmektedir. Ancak bu yöntemin dezavantajları da bulunmaktadır. Satışta objektiflik ilkesinin suistimal edilmesi yani satışın yapılacağı şirket ya da konsorsiyumun belirlenmesinde subjektif değerlendirme ihtimalini içermesi önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu yöntemin önemli bir diğer dezavantajı ise hisse senedi satışı söz konusu olmadığı için ekonomide atıl tasarrufların sisteme kanalize edilmesi, sermaye piyasalarının geliştirilmesi gibi özelleştirmeden beklenen amaçların gerçekleştirilmesini içermemesidir (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 248). Dolayısıyla devlet mal ve varlığın satışı ile sınırlı kalmaktadır. Bu durum zaman zaman da olsa kamuoyunun tepkisine neden olmaktadır.

Özelleştirme programı; uygulanan hemen her ülkede konunun kanuni çerçevesi çizildikten sonra, şirket bazında yapılması gereken çalışmalar, özelleştirme amaçlarına ve yöntemlerine göre farklılık arz etse de, genel hatlarıyla bir kamu işletmesinin özel kesime satışı şu aşamaları kapsamaktadır (İnan, 1994: 139):

- ✓ Özelleştirilecek kuruluşun tespiti
- ✓ Kuruluşun mali tablolarının denetimi (auditing)
- ✓ Değerlendirme
- ✓ Ana sözleşmenin yürürlüğe konması
- ✓ İşletme hakkında bilgi kılavuzunun hazırlanması ve dağıtımı
- ✓ Tanıtım
- ✓ Satış

Özelleştirme yöntemlerinden olan satış yöntemi, varlık satışı ve hisse satışından oluşmaktadır. Hisse satışı ise; blok satış, halka arz-çalışanlara satış ve uluslararası arz-borsada satış-yatırım fonlarına satış türlerinden oluşmaktadır.

3.1.3.3. 1. Varlık Satışı

ÖİB varlık satışını "Kuruluşların aktifindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıkların mülkiyetinin bedel karşılığında devredilmesidir" şeklinde ifade etmektedir (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr).

Özelleştirme uygulamaları içinde KİT'lere ait yarım kalmış tesis veya işletmelerin bir bölümünün satışı, bir bölümünün ise defter değeri üzerinden ilgili kuruma devrinin söz konusu olduğu yöntemdir. Bu kuruluşlar genellikle geri kalmış bölgelerde bulunan yarım kalmış tesisler, istihdam ve üretim artışının gerçekleştirilmesi amacıyla kurulması düşünülen, ancak finansman, üretim ve istihdam planlarının iyi yapılmaması sonucu tamamlanamayan kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda üretim yapılmamaktadır. Bu tesisler talep edenlere işletmeleri ve üretim yapımları şartı getirilerek satılmaktadır.

3.1.3.3.2. Hisse Satışı

“Kuruluş hisselerinin yurtiçi ve yurtdışında blok satış, halka arz, halka arzı içeren blok satış, çalışanlara satış, borsada normal veya özel emirle satış, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları veya fonlarına satış yoluyla bedel karşılığı devridir” (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr).

Kamu mülkiyetindeki anonim şirketlerin bütün veya bir kısım hisse senedinin özel kişi veya kuruluşlara satışı olarak ifade edilebilir. Bu yöntem uygulanmadan önce özelleştirilecek KİT’lerin sermayesi hisse senetlerine bölünmüş ve ticaret hukukuna tabi sermaye şirketleri haline dönüştürülmüş olması gerekmektedir. Daha sonra hisse senetleri satışa çıkarılarak KİT’lerin aktiflerinin değerlendirilmesi, öz kaynaklarının hesaplanması, hisse senetlerinin fiyatlarının ve miktarlarının belirlenmesi gerekir. Bu işlemler tamamlandıktan sonra satış yöntemi belirlenerek satış ilanı yapılır. Böylece özelleştirme faaliyeti fiilen başlamış olur.

3.1.3.3.2.1 Blok Satış

“KİT’lerin mülkiyetinin bir kısmının ya da tamamının bir kişi veya firmaya tek seansta satılmasıdır” (Demirbaş ve Türkoğlu, 2002: 249). Gelişmemiş ve yeterli derinliğe sahip olmayan sermaye piyasası dolayısıyla blok satış yöntemi bir alternatifini oluşturmaktadır. Ayrıca özelleştirilecek KİT’lerin belirli bir yatırımcı tipine satılması düşünülmüyorsa blok satış yöntemine başvurulabilir. Ancak özelleştirme uygulamasının başarısı ve özelleştirme ile hedeflenen amaçlara ulaşabilmek için kamuoyu desteğinin önemi düşünüldüğünde, blok satış yöntemiyle devlet mallarının bazı çevrelere devredildiği kanaati oluşturmamak için, kamuoyu neden blok satış yönteminin uygulandığı ve satış işleminin hangi kriterlere göre gerçekleştirildiği hususunda aydınlatılmalıdır. Bu sebeple blok satış uygulamaları belirli kriter ve standartlara bağlanmalıdır.

Özelleştirilecek şirketlerin belli bir oranının ya da tamamının pazarlık usulüyle veya açık artırmayla yerli ve yabancı kişilere satışını ifade eden bu yöntem en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Türkiye’de yapılan özelleştirme uygulamalarının %53’ü blok satış yöntemiyle yapılmıştır (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 315-316).

Blok satış yöntemi genel olarak halka açılacak kadar büyük olmayan şirketler ile yarım kalmış tesislerin satışında uygulanmaktadır. Blok satış yöntemiyle özelleştirmenin avantajı, ihale ile gerçekleştirilen özelleştirmede toplanılan tekliflerde fiyat rekabeti sonucunda devletin yüksek gelir elde etmesidir. Blok satış temel olarak şu süreçleri içermektedir (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr):

- ✓ İhale ve değer tespit komisyonlarının oluşturulması
- ✓ Bilgi dokümanlarının hazırlanması
- ✓ Satış duyuruları
- ✓ Satış görüşmeleri
- ✓ Nihai kararın onayı

3.1.3.3.2.2. Halka Arz, Çalışanlara Satış

Kamu mülkiyetindeki anonim şirketinin bütün veya bir kısım hisse senedinin özel kişi veya kuruluşlara satışı olarak tanımlanan bu yöntemin uygulanabilmesi için ilk önce özelleştirilecek KİT’lerin sermayesi hisse senetlerine bölünmüş ve ticaret hukukuna tabi sermaye şirketleri şekline dönüştürülmeleri gerekir. Daha sonra hisse senetleri satışa çıkarılacak KİT’in aktiflerinin değerlendirilmesi, öz kaynaklarının hesaplanması, hisse senetlerinin fiyatının ve miktarının belirlenmesi gerekir.

Hisse senetlerinin satışı uygulamada birkaç yöntemle gerçekleştirilir. Bu yöntemlerden birisi birinci el piyasasında hisse senetlerinin satışlarıdır. Özelleştirilecek KİT’in hisse senetleri doğrudan doğruya alıcılara arz edilmektedir. Sermaye piyasasından geçmeyen bu satış yöntemi, sermaye piyasalarını geliştirmede için

tercih edilmeyebilir. Diğer bir satış yöntemi ise ikinci el piyasasında yani menkul değerler borsasında hisse senetlerinin satışlarıdır. Bu yöntemde özelleştirmeyi fiilen yürüten idare hisse senetlerini bir aracı kuruluş vasıtasıyla pazarlamaktadır. Menkul değerler borsasında hisse satışı sabit fiyat ya da taban fiyatlı artırma yöntemlerinden biri ile yapılır. Sabit fiyatta hisse senetlerinin üzerinde yazılı (nominal) değerleri esas alınırken; taban fiyatı artırmada hisse senetlerine bir taban fiyat belirlenerek bu değer üzerinden artırma yoluyla satışı yapılır.

Hisse senetlerinin halka arz uygulaması en zor olan yöntemlerden biridir. Bu yöntem özelleştirmenin yaygın amaçlarından olan mülkiyetin tabana yayılması ve sermaye piyasalarının gelişimine katkı sağlaması nedeniyle ülkemizde blok satış yönteminden sonra en çok kullanılan yöntemdir (İnançlı ve Yardımcıoğlu, 2010: 316). Halka arz temel olarak şu süreçleri içermektedir (ÖİB, 03.11.2018, www.oib.gov.tr):

- ✓ SPK'dan arz izni
- ✓ Aracı kurumların tespiti
- ✓ Bilgi dokümanlarının hazırlanması
- ✓ BİST'e başvuru
- ✓ İlan, izahname ve sirküler yayımı
- ✓ Halka arz işlemleri
- ✓ Arz sonrası BİST'te işlem görmesi

3.1.3.3.2.3. Uluslararası Arz, Borsada Satış, Yatırım Fonlarına Satış

Uluslararası arz yönteminde, özelleştirilmek istenen kuruluşun bir kısım hisseleri uluslararası piyasalarda aracı kurumlar yardımıyla satılmakta iken; borsada satış yönteminde özelleştirilmesine karar verilen kuruluşlardaki kamu hisseleri tamamen veya kısmen Borsa İstanbul'da (BİST) satılmaktadır.

Borsada satış tek başına bir özelleştirme yöntemi olmaktan ziyade diğer yöntemlerin destekleyicisi olarak düşünülmüştür. Bu yöntemde hisseleri borsada satılan kuruluşların borsa şirketi formuna uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

3.1.3.4. Mülkiyetin Gayri Ayni Haklar Tesisi

Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarına ilişkin intifa, irtifak vb. hakların tesisi kapsamında yapılan özelleştirmelere denilmektedir. Kıyı Kanunu ve Orman Kanunu gibi kanunların getirdiği sınırlamalar çerçevesinde özelleştirmeler yapılmaktadır.

3.1.3.5. Gelir Ortaklığı Modeli ve Sair Hukuki Tasarruf

Kuruluşların özellikleri ve yapıları dikkate alınarak başvurulacak diğer yöntemlerden birisidir. Gelir ortaklığı senetleri, ulaşım, haberleşme ve enerji tesislerini kapsayabilir. Örneğin kamuya ait köprü baraj elektrik santrali tesislerinin veya telekomünikasyon sistemleri kara, deniz ve hava yolu gibi ulaşım ağlarının gelirlerine ortaklık sağlayabilir. Gelir ortaklıkları sahiplerine mülkiyet hakkı vermemektedir. Bununla birlikte yatırımcılar sadece gelirlere ortaklık edebilmektedirler (<http://piyasarehberi.org/sozluk/gelir-ortakligi-senetleri>).

3.2. Teorik Tartışmalar

Özelleştirme kavramının temeli özel mülkiyete dayanmaktadır. Özel mülkiyet; kapitalist sistemin temel kavramlarından biridir. Bu kavram, ekonomi biliminde iktisadi, mali, sosyal ve siyasi sebeplerle milli ekonomi içerisinde kamunun iktisadi faaliyetlerinin sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalar olarak tanımlanır.

Özelleştirme kelimesi 1983 yılında ilk defa Webster's New Collegiate Dictionary'nin 9. baskısında yer almış ve "özel hale getirmek veya ticari hayattaki denetim ve mülkiyeti, kamu kesiminden özel kesime aktarmak" olarak tanımlanmıştır. Genel olarak özelleştirme kavramı, reel ve finansal varlıkların özel sektöre satılması olarak da değerlendirilebilir (Güler, 2012: 60). Özelleştirme devlet ve sivil toplumun üretim ve gelir dağılımındaki rollerinin yeniden belirlenmesidir. Bir başka kavramda özelleştirme, makroekonomik ve mikro ekonomik politika başarısını göz önüne alarak ekonomi biliminde yer edinen bir kavram olmuştur. Makro özelleştirme, geçiş ekonomilerindeki hükümetlerin siyasi bir kararla, ülkenin tüm ekonomiyi, belirli bir bölgeyi ya da endüstriyi özelleştirmesidir. Bu şekilde oluşan piyasa rekabeti ile devletin gelirlerinin artırılması ve sosyalist ekonomiden liberal ekonomiye geçiş hedeflenir. Mikro özelleştirme ise ne zaman ve nasıl sorularına cevap verilerek işletme içerisindeki yönetici ve çalışanlar tarafından firma düzeyinde gerçekleşen özelleştirmedir (Yıldırım, 2014: 4).

Özelleştirmenin teorik temelleri, 1979'da İngiltere ile başlamışsa da bu ekonomi tarihi için yeni değildir. Özelleştirmenin temelinde yatan esaslar Klasik İktisadi Düşünceye dayanmaktadır. İki yüzyıl öncesinde Adam Smith (1776), Avrupa'nın her bir büyük monarşisindeki kraliyet arazileri özel mülkiyete geçseydi, bir kaç yıl içinde toprakların işlenmesi ile sağlanan faydanın artacağını belirterek özelleştirmeyi işaret etmiştir (Kabaklarlı, 2013: 7).

Kapitalizm, ilki 1929'da, ikincisi ise 1970'lerin başında Avrupa'da gerileyen verimlilik ile kârın düşmesinin sonucu yapısal kriz yaşamıştır. Keynes; 1929 bunalımından şiddetle etkilenen sistemin yeniden inşasında, sistem içi bir çözüm olarak kamu girişimciliği, talep doğurucu kamu harcamalarının artırılması, devlet müdahalesini kabul ederek de kapitalizmin yaşayabileceğini savunan yeni bir liberalizm modeli önerilerini özendirmiştir. Keynes'in ortaya çıkardığı politika önerileri 1929 Buhran'ından kurtulmak için birçok ülke tarafından uygulandı ve başarılı sonuçlar elde edildi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ekonomisi, kısa dönemde yatırım, ekonomiye satın alma gücü yarattı, efektif talebi ve dolayısıyla istihdamı artırdı. 20 yıl boyunca, Keynesyen politikalar sayesinde ülkelerin finansal yapıları büyük ölçüde güçlenmiş, bankacılık sektöründe iyileşme görülmüş, hükümetin milli hâsıla içindeki payını artırmıştır, otomatik istikrar faaliyetleri oldukça genişlemiştir. Bu politika döneminde ekonomiyi canlandırmak için bütçe açığı verilmesine karşın, altın standardı terk edilmiş, enflasyonla mücadele için ücret ve fiyat artışları üzerine getirilen sınırlandırmalara ve kamu müdahalelerine ve teşviklere geçici bir çözüm olarak bakılmışsa da, ikinci dünya savaşından sonra kamu girişimciliği yine ön plana çıkmıştır (Berberoğlu, 1987; Bal, 2013).

3.2.1. Özelleştirmenin Teorik Boyutu

Ekonomik faaliyetlerin bireyler ve özgür girişimciler tarafından yürütülmesini ve devletin ekonomik alandaki müdahalesini kısıtlayan Klasik İktisat Teorisi, 1929 (Liberalizm- Laissez Faire) büyük ekonomik bunalımın çözülmesinde yetersiz kalmıştır. 1929 ekonomik krizinden çıkış yolu olarak Keynesyen İktisat Teorisi, devletin ekonomik yapı içerisinde aktif bir yol oynayarak para ve maliye politikalarında aynı zamanda dış ticaret ve kamu girişimciliği politikalarıyla toplumsal refahın artırılmasında önemli rol oynadı. Gelişmiş ülkelerde uygulamaya konulan ve başarılı sonuçlara yol açan Keynesyen İktisat Teorisi, 1929 Ekonomik Buhran'ın ardından, 1960'lı yılların sonlarına doğru karşılaşılan ekonomik sorunların çözümünde yetersiz kalarak önemini kaybetti ve 1970'li yıllarla birlikte, Keynesyen ekonomi politikaları yerini Neo-Liberal politikalara bıraktı. 1970'li yılların sonlarına doğru, temelde liberal ekonomik politikalara dayanan ancak bu politikaları yeniden yorumlayan iktisat politikaları geliştirildi. Monetarizm, Rasyonel Beklentiler Teorisi ve Arz Yönlü İktisat Teorileri bu tür iktisat teorilerinin en önemli politikalarıdır. Ayrıca Kamu Tercihi Teorisi, Keynesyen İktisat Teorisini eleştirerek çağdaş iktisadi sorunlara Anayasal İktisat Politikası adı altında farklı çözümler önermektedir. Gerek Monetaristler gerekse

Rasyonel Beklentiler Teorisyenleri, devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkararak özelleştirme düşüncesini savunmuşlardır (Eroğlu, 2001: 5).

Özelleştirme teorisyenlerinin ana teması, kamu sektörünün ekonomideki payını azaltarak ekonomiyi daha etkin hale getirmektir. Ekonomik etkinlik, ne üretilmesi gerektiğine karar veren, seçim özgürlüğüne sahip tüketicilerle, üretim maliyetini rekabetçi baskılar nedeniyle düşük tutmaya mecbur olan özel sektör tarafından sağlanır. Teorinin genel varsayımına göre, özel sektör firmaları daha etkin faaliyet göstermek üzere daha fazla motivasyona sahiptirler. Yenilikçi bir yapıya, araştırma ve geliştirmeye dayalı, maliyeti düşürmeye yönelik motivasyon ve etkenler özel sektörde daha fazladır. Özel sektör, kamu sektörünün bürokratik işlemleri ve katı çalışma kurallarına bağlı olmadığı için yeni teknolojileri uygulama konusunda daha başarılıdır (Eroğlu, 2001: 4).

3.2.2. Klasik İktisat Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme

Özelleştirmenin temelini oluşturan özel mülkiyet teorisinin temeli olan Adam Smith, yıllar öncesinde serbest piyasa ekonomisinin kurallarını oluşturduğu “Ulusların Zenginliği” adlı eserinde devletlerin toplumdaki üç rolüne değinmiş ve ilk ikisini milli güvenliğin ve adaletin sağlanması olarak belirtmiştir. Devletin diğer rolünün ise özel sektör için yüksek maliyetler içeren, ancak tüm maliyeti kamu tarafından değil de hizmeti alan taraflarca da karşılanabilecek faaliyetleri olarak sıralamıştır. Bunlar ülkede ticaretin, tarımın ve kalkınmanın gelişmesine katkı sağlayan, pozitif dışsallık içeren; yollar, köprüler, limanlar ve kanalların yapımı ile eğitim hizmetleridir. Bu hizmetler ücretli olmalı ve tüm masraflar devlet tarafından yüklenilmemeli, özel sektör tarafından kamu kontrolünde yürütülmelidir. Özel mülkiyette bireysel fayda gözetimi kamu mülkiyetinden daha fazladır. Bu durumda klasik görüşün özelleştirme teorisinin temelinde, özel mülkiyet ve kişisel çıkar kavramlarının yer aldığını söyleyebiliriz. Klasik teoride, ulusal gelirden üretken emeğe ayrılan pay arttıkça çalışanların yaşam şartları iyileşmekte, çalışma ve üretim imkânları uyarılmaktadır. Üretken olmayan emeğe ayrılan pay ise tam tersi etki bırakmakta, üretim ve çalışma düzeyi düşmektedir. Ekonomik hayatta üretken olmayan emeği en çok kamu kesimi barındırdığından savurganlık ve etkinsizlik en çok bu yapıda ortaya çıkmaktadır. Bunu önlemenin en iyi yolu ise piyasa mekanizmasından geçmektedir (Kabaklı, 2013; Yıldırım, 2014).

Klasik iktisatçılar, devletin çeşitli gerekçelerle ekonomiye müdahalesine karşı çıkmışlardır. Bu Teori taraftarlarına göre, ekonomide ortaya çıkabilecek fiyat dalgalanmalarını düzeltmek ve tam istihdama ulaşmak devlet müdahalesini zorunlu kılmaz. Çünkü ekonomide “görünmez el” gerek fiyat istikrarını gerekse tam istihdamı temin edecek bir özelliğe sahiptir. Başka bir ifade ile fiyatlar ve özellikle ücretlerin aşağıya ve yukarıya doğru esnek olması, tam istihdam düzeyinin sağlanmasına ve korunmasına yetecektir. Bazen küçük boyutlu ve kısmi nitelikteki aksaklıklar yaşansa da, ekonominin istikrarlı yapısı, bu tür geçici aksaklıkları gidereceğinden, devlet müdahalesine gerek kalmadan yeniden dengeye ulaşılacaktır. Devlet müdahalesinin gereksizliği bireyin akılcı davranışlarına bağlanmıştır. Akılcı bir şekilde davranan birey, bu uğraşı sonucunda toplumsal refahın maksimize edilmesine katkı sağlayacaktır.

Smith, savurganlık olgusunun özellikle devlet yönetiminde gözlemlendiği gerçeğine dikkatleri çekmiştir. Ona göre, kralların ve bakanların yaptıkları harcamalar, özel kişilerin harcamalarına kıyasla daha savurgandır.

Devlet müdahaleciliğinin gereksizliği konusunu, Mill (1848) de eleştirerek bireysel girişimciliği savunmuştur. Ona göre, devlet müdahalesinin gereksizliğinin nedenleri üç noktada toplanabilir:

- i. Fertler işlerini daha iyi yaparlar.
- ii. İşler bireyler tarafından daha iyi bir şekilde yapılmasa bile, işlerin bizzat onlar tarafından yapılması sonucunda ortak gayelerin geliştirilmesi ve tecrübelerinin artması sonucu elde edilir.
- iii. Hükümet müdahalesi, hükümetin gücünü gereksiz yere artırarak; büyük bir fenalık ortaya çıkarır. Bürokrasi ne kadar gelişirse, ilerleme kaydederse esaret o kadar fazla olur (Kökocak, 2005: 14).

3.2.3. Keynesyen İktisat Teorisinde Özelleştirme

Dünyanın karşılaştığı önemli dönüm noktalarından birisi olan 1929 yılında yaşanan krize gelindiği sıralarda, dünya devletleri ekonomilerinde ciddi bir talep sıkıntısı ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bu dönemde Keynes'in bunalımdan çıkmak için, talep doğrucu kamu harcamalarının artırılması yönündeki önerileri kamu ekonomisinin gelişiminde ayrıca önem arz etmiştir. Keynes, elinde etkin maliye politikası araçlarını kullanmayan devletleri eleştirmiş ve tarafsız devlet yerine müdahaleci devlet yapısının işlevselliğine değinmiştir. Çünkü ona göre ekonomide devamlı ve yaygın işsizlik her zaman mümkün ve ekonomi tam istihdam olmadan da dengede olabilecektir. Keynes'e göre piyasa tam rekabet şartlarında çalışmadığından yapısal sıkıntılar taşımakta ve soruna kendi başına çözüm üretememektedir.

Keynesyen iktisatçıların ortak özelliği, iktisadi ve toplumsal alanda, devlet müdahaleciliğinin yararlı sonuçlar doğuracağı inancını taşımalarıdır. Bunun nedeni şu üç önerme üzerinedir:

- i. Ekonomide özellikle genişleme dönemlerinde, cari ücret düzeyinde emek arzı fazlalığı (işsizlik) sorunu gözlenebilir.
- ii. Toplam ekonomik faaliyet düzeyinde zaman zaman dalgalanmalar gözlenebilir.
- iii. Para çoğu zaman önemlidir. Buna karşın para politikası, bazı dönemlerde büyük bunalım gibi etkisiz olabilir (Kökocak, 2005: 25).

Keynesyen iktisatçılar Fonksiyonel Devlet Teorisi çerçevesinde kaynak kullanımı ve dağılımında etkinlik sağlanması, iktisadi büyüme ve kalkınmanın sağlanması, adil gelir ve servet dağılımının sağlanması, ödemeler bilançosu denkliliği için devletin ekonomiye aktif olarak katılması gerekmektedir. Çünkü Keynesyen İktisat Teorisi'ne göre kapitalist ekonomi modelinde toplam talebin sürekliliği son derece önemlidir. Piyasanın yetersiz olduğu ekonomilerde devlet toplam talebi harekete geçirecek yatırımlara ve kamusal faaliyetlere girişecektir. Kısaca Keynesyen İktisat Teorisi ekonomi politikası araçları olan para, dış ticaret, dolaysız kontrol mekanizmaları ve özellikle maliye politikası ile birlikte kamu girişimciliğinin sağlanarak toplumsal refahın artırılabilmesi esasına dayanmaktadır.

Keynesyen teoride faiz ve ücret gibi ekonomi değişkenleri esnek değildir. Bu iktisadi düşünce ayrıca denk bütçe yerine telafi edici bütçe modeli ile vergiden harcama yapma imkânı getirmiştir. Dolayısıyla kamu sektörünün büyümesi Keynesyen iktisatçıların bir mirası olarak görülmektedir. Kısacası Keynesyen teoride kamu girişimciliği iktisadi düzende var olan bir düzensizliği ortadan kaldıracığı için gerekli görülmekte ve devlet, iktisadi düzende özel sektör tarafından yaşanan ekonomik aktivite eksikliğini ortadan kaldırmalıdır (Çakmakçı, 2014: 32).

3.2.4. Monetarist İktisat Teorisi ve Rasyonel Beklentiler Teorisi'nde Özelleştirme

Keynesyen teoriyi eleştirenlerin bir kısmı "paracılık" olarak adlandırılan veya "Modern Miktar Teorisi" olarak bilinen yaklaşımı benimsemişlerdir. Monetarizmin teorik yapısı başlıca dört nokta etrafında toplanmaktadır:

- i. Ekonomik yaşamı etkileyen temel faktör parasal değişimlerdir. Bu görüşe göre toplam talebi, dolayısıyla üretimi, istihdam ve genel fiyat seviyesini belirleyen temel unsur para arzında meydana gelen değişimlerdir.
- ii. Para arzında meydana gelen değişimlerin ekonomiye yansması genellikle mikro karakterde olup, aktif varlığın fiyat ve getiri oranlarındaki değişimler nedeniyle yeniden düzenlenmesi yoluyla ortaya çıkar.
- iii. Ekonominin istikrarını bozan etkenlerden çoğu, hükümetlerin izlediği maliye politikasından ve para otoritelerinin firmalar ve kişiler arasında farklılık yaratıcı keyfi uygulamalarından kaynaklanır. Ekonomi esas itibarıyla istikrarlıdır ve kendi haline bırakıldığında yaygın bir işsizlik ve enflasyon gibi istikrarsızlıklar

oluşmaz. Ekonomide bu tür hastalıkların ortaya çıkmasının nedeni dışarıdan ve çoğu defa para ve maliye politikası şeklinde yapılan müdahalelerdir.

- iv. Amaç değişkenlerle araç değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinde Keynesyen Teori'nin denklemlerinden oluşan karmaşık modelleri yerine az sayıda denklemden oluşan küçük modellerin hatta tek denklemliler modellerin kullanılması daha güvenilir sonuçlar vereceği gibi daha da ekonomik olur.

Sonuç itibarıyla Monetarizmin savunucularından olan Freidman ve Hayek'e göre krizlerin sebebi aşırı devlet müdahalesi ve aktif para politikalarıdır. Bu nedenle serbest piyasa ekonomisi benimsenmelidir. Bu düşünceler çerçevesinde Monetaristler devletin ekonomik hayattan tamamen çekilmesini, devletin sadece eşit rekabeti sağlayacak şartları oluşturmak maksadıyla piyasaya müdahale etmesi gerektiğini savunurlar. Bu düşünceyi savunanlara göre devletin ekonomik alanda faaliyet göstermesi kabullenilemez. Bu nedenle KİT'lerin özelleştirilmesi gerekmektedir (Özer, 2018). Rasyonel Beklentiler Teorisi'nde de özel kesimin beklentileri önemli olmaktadır. Bu teoride insanlar Keynesyen ya da Monetarist düşünce akımlarında hâkim olan uyumcu yapıya değil, rasyonel yapıya sahip bulunmaktadır. Yani insanlar ekonomik düzeni değiştirmeye yönelik iktisat politikalarının sonuçlarını önceden öngörmekte ve bu politikalara karşı aktif bir tavır almaktadırlar. İşte bireylerin bu rasyonel tercihlerine ve piyasanın mükemmel işleyişine devlet müdahale etmediği sürece ekonomi yüksek düzeyde dengeye ulaşma şansına sahip olacaktır. Ekonomiye dışarıdan yapılan her türlü müdahale istikrarsızlığı daha da arttıracaktır (Çakmakçı, 2014: 5-6).

Bu teoriyi savunanlar monetaristlerden bir adım daha ileriye giderek fertlerin uyumcu değil rasyonel beklentiler içerisinde olduğunu ve bu nedenle iktisat politikası uygulamaları karşısında aktif bir tavır takınıp, iktisat politikasını tamamen etkisiz hale getirdiklerini öne sürerler. Fertler akıllı davranırlar ve ekonominin işleyişi ile ilgili bütün bilgileri değerlendirirler. Belli bir süre sonra ekonominin nasıl işlediğini öğrenirler. Örneğin; Merkez Bankası para arzını arttırdığı zaman ardından enflasyonun geleceğini ve nominal faiz oranının yükseleceğini bilirler. İşte bu yüzden eğer fertler uygulanan politikanın etkilerini önceden kestirebiliyorlarsa politikaların etkisi de azalır. Bu görüşü savunanlar özelleştirmeyi bireyin rasyonel davranışı varsayımına, piyasa mekanizmasının sağlıklı işleyişine ve kaynakların rasyonel kullanımı gerekçelerine dayandırmaktadırlar. Bu varsayımın göre piyasa mekanizmasından bağımsız olarak faaliyet gösteren KİT'ler tekel konumları, fiyat politikaları ve uyguladıkları diğer politikalarla piyasanın işlerliğini zedelemektedir. KİT'lerin verimsizliği özel sektörün önüne set çekmekte ve onların rekabet yeteneklerini kısıtlamaktadır (Özer, 2018).

3.2.5. Neo-Klasik İktisat Teorisinde Özelleştirme Uygulamaları

Dünya ekonomisinde geçen yüzyılın son çeyreğinde içine girdiği kriz ortamı birçok ülkede özelleştirme de dahil olmak üzere birçok yapısal uyum programları ve istikrar politikaları gerektirmiştir. Ortaya çıkan yeni ekonomik istikrar modelleri kamu sektörünün daraltılmasını ve ekonominin piyasa mekanizmasına duyulan güven üzerine inşa edilmesini gerekli kılmıştır. Sınai üretim ise temelde piyasa tarafından yani üretici ve tüketici etkileşimi ile yönetilmeye çalışılmıştır. Özellikle 1979 ve sonrası dönemde yaşanan derin ve uzun durgunluk dönemine ilişkin olarak türetilen Neo- Liberal politikalar özünde iki temel değişkene dayanmaktadır:

- i. Piyasanın serbest olması
- ii. Özelleştirme uygulamaları

Keynes modelinin yarattığı güçlü devlet ekonomilerinin aksine Neo-Liberal politikalar, güçlü piyasa mekanizması sistemine önem vermektedir. IMF (International Money Fund) ve Dünya Bankası'nın önerdiği temel politikaların bir ürünü bu politikalarlardır. Bu politikalarda ekonominin liberalleşmesi hedeflenmekte ve finansal piyasalar serbest edilmektedir. Böylece devletin geçmişten gelen piyasa hâkimiyeti ya

da geleneksel fonksiyonları terk edilmekte ve kamu ekonomisinin tasfiyesi anlamına gelebilecek özelleştirme uygulamaları yapılmaktadır (Doğan, 2016: 23). Özellikle 1980'li dönemler boyunca borçlardan kurtulamayan az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere dayatılan temel yapısal uyum politikalarından bazıları ücret düzeylerinin kontrol altında tutulmasına yönelik sıkı maliye politikaları, serbest ticaret, liberal finans ve sermaye piyasaları, özelleştirme uygulamaları ile kamu kesimi borçlanma gereğinin azaltılmasına yönelik önlemler paketidir. Bu uygulamaların çoğunun başında ise özelleştirme uygulamaları gelmiştir. Bu politikalar ile ithal ikameci politikalar terk edilmekte, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin finans piyasaları ile iç pazar yabancı kesimlerin eline geçebilmektedir. Özellikle 1980'li dönemler boyunca yaşanan borç düzeyinin ve kamu açıklarının temel sorumlusu KİT'ler olarak gösterilmiş ve söz konusu işletmeler özel sektörü destekleyici değil, engelleyici olarak görülmüşlerdir. Yeni klasik ekol fiyatların esnek olmadığı, bilgi eksikliği gibi konuların olduğu durumlarda devleti sadece politika yapmakla ve oyunun kurallarını koymakla görevlendirmiştir. Yani devlet bir tür düzenleyici konumunda kalmalıdır (Kök ve Çoban, 2010: 3-4).

Neo-Liberal politikaların makroekonomik boyutu devlet kararlarının ekonomi üzerindeki etkisinin minimize edilmesini öngörmektedir. Mikro ekonomik boyutu ise özelleştirme, serbestleştirme, vergi ve istihdam politikalarını içermektedir. Sonuç olarak, Neo-Klasik İktisat düşünürleri bazı ekonomik gerekçelerle piyasa ekonomisi başarısızlığının yaşanabileceğini, bunun ise sosyal refah düzeyinden uzaklaşmak anlamına gelebileceğini savunmuşlardır. Onlara göre devlet ekonomik aktivite içinde bulunmalıdır, fakat devletin bulunması gereken nokta olması gerektiği kadardır, yani sınırlı düzeydedir. Neo-Klasikler, Klasiklerin devlete yükledikleri görevleri aynen kabul etmekte ve onlara göre devlet piyasayı şekillendiren bir güç değil, onu tamamlayan bir öge olmalıdır. Bu konuda piyasa mekanizması tarafından başarısız olunan işler ise dışsallıklar, kamusal üretim konusu olan bölünmez nitelikteki malların üretimi ve doğal monopollerdir (Çakmakçı, 2014: 23).

3.2.6. Arz Yönlü İktisat Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme Uygulamaları

Arz yönlü iktisatçılar üretim artışı üzerinde durarak bölüşümün kendiliğinden oluşması gerektiğini savunurlar. Bu görüşü savunanlara göre yüksek vergi ve fonlar ekonomik faaliyetleri engellemekte ve kamunun elindeki kaynaklar verimli bir şekilde kullanılmadığından mal ve hizmet arzı yani üretim arttırılamamaktadır. Bu nedenle kaynaklar bireylerde bırakılmalı ve vergi oranlarında indirim gidilmelidir (Kökocak, 2005: 14). Bu durum üretimi ve talebi arttıracak, büyüme ve verimliliği hızlandıracaktır. Sonuç olarak ta piyasa kendiliğinden dengeyi sağlayacaktır. Devletin ekonomiye müdahalesi bu düzeni olumsuz etkiler bu nedenle KİT'lerin özel sektöre devri gereklidir.

Arz İktisadi taraftarlarına göre, Amerika'da uzun süre devam eden enflasyon olgusu ile kamu harcamalarındaki artış arasında ciddi bir ilişki vardır. Onlara göre, enflasyon iki temel sebebe dayanır. Birincisi, Keynesyen düşüncenin egemen olmasından kaynaklanan ve her yıl artan bütçe açıklarının, kamu borçlarının büyük bir kısmının parasallaşmasına yol açması. İkincisi, gittikçe ağırlaşan vergi yükünün, arz faktörleri üzerinde olumsuz etkiler doğurmasıdır. Bu durum, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Keynesyen Yaklaşımı benimsemiş Amerikan yetkililerinin sınırsız ve savurgan harcama eğilimlerinden doğmuştur (Yanardağ ve Süslü, 2002: 23).

Bu teoride, enflasyonu önlemek için kamu harcamalarının azaltılması ve vergilerin indirilmesi zorunludur. Arz yönlü iktisatçılara göre vergi oranlarını azaltmak ve devlet harcamalarını kısmak kamu açıklarını azaltabilir, faiz oranlarını daha da düşürür ve uzun dönemli ekonomik büyümeyi teşvik edebilir. Ayrıca, para arzı da sınırlı bir çerçeve içerisinde arttırılmalıdır. Özellikle vergi indirimleri konusu, arz iktisadının en önemli iktisat politikası önerisidir. Arthur Laffer tarafından gündeme getirilen bu önerinin uygulanması neticesinde, bireylerin çalışma isteği ve yatırım eğilimlerinin olumlu yönde etkileneceği ve piyasa üretiminin yanı sıra, vergi

gelirlerinin de artacağı, dolayısı ile ekonomik büyümenin ve etkin kaynak dağılımının sağlanacağı varsayılmaktadır.

Arz ekonomisi, ekonomide üretken, verimli alanların istikrarsızlığını önlemek için kamu harcamalarının azaltılması ve vergi indirimlerinin faydaları üzerinde durmuşlardır. Üretken kesim üzerindeki vergi indirimleri vergi gelirlerinin artışına öncülük etmekte ve üretken kesimin ekonomiden aldığı pay arttıkça tasarrufların yatırıma dönme imkânı da kendiliğinden sağlanmış olmaktadır. Arz yönlü ekonomide devletin özelleştirme uygulamalarının kamusal gelir olarak niteliği çok önemli olmamakla birlikte, bu gelirin piyasa ekonomisinin sağlıklı işleyişi için üretken alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir (Eroğlu, 2001: 47).

3.2.7. Anayasal İktisat Teorisi Ve Kamu Tercihi Teorisi Çerçevesinde Özelleştirme Uygulamaları

Neo-Klasiklerin gerçekleştirdiği piyasanın başarısızlığı teorisine alternatif olarak kamu ekonomisinin başarısızlığı teorisini ileri sürmüştür. Yapılan çalışmalar sonucunda kamunun milli gelir içerisindeki payının nispi olarak arttığı gözlenmiştir. ABD’li Profesör Buchanan’a göre ekonomik ve politik özgürlüğün sağlanabilmesi için devletin yetkileri ve gücü anayasa ile kesin olarak sınırlanmalıdır. Bu sınırlar ise anayasada aşağıdaki gibi belirlenmelidir;

- i. Kamu harcamaları ve vergileme yetkisine ilişkin sınırlamalar,
- ii. Devletin para arzını belirlemedeki yetkilerine ilişkin sınırlamalar,
- iii. Rekabetçi piyasa oluşturulmasını destekleyecek kurallar,
- iv. İdareler arası hizmet ve gelir bölüşümüne ilişkin esaslar ve merkeziyetçilik.

Kamu tercihi teorisi, özelleştirmenin temelinde yatan güdüleri kişilerin çıkarlarını gözetmesine ve faydalarını maksimize etme çabasına dayandırmıştır. Kâr amacı güdülmekle birlikte kamu kurumlarının yöneticisi konumundaki bürokratlar kişisel çıkarlarını halkın çıkarlarının önünde tutacaklardır. Bu kişisel çıkarlar bazı grupları işe sokma, yüksek ücret verme şeklinde olabilir. Ancak özel sektördeki yöneticilerin birincil amacı işletmenin kârını ve hissedarların primlerini maksimize etmektir. Özel sektör yöneticileri iflas riski ve bilânçolarının sermaye piyasasında bankalar ve denetleyici kurumlar tarafından her mali dönem analiz edilmesi nedeniyle disiplinli bir şekilde işletmenin mali performansına odaklanırlar (Delice ve Yavilioğlu, 2010: 25).

Tablo 3. 2. Özelleştirme Üzerine Teoriler, (Bal, 2014: 10).

<i>Özelleştirme Kapsamında Uygulanan Teoriler</i>	<i>Savunanlar</i>
Klasik İktisat Teorisi	Adam Smith
Keynesyen İktisat Teorisi	J.M. Keynes
Monetarist İktisat Teorisi Ve Rasyonel Beklentiler Teorisi	Friedman, Hayek
Neo-Klasik İktisat Teorisi	Marshall, Walras
Arz Yönlü İktisat Teorisi	Arthur Laffer
Anayasal İktisat Teorisi Ve Kamu Tercihi Teorisi	J. Buchanan

Sonuç olarak 20. yüzyılla birlikte ortaya çıkan gelişmeler sonrasında klasik devlet anlayışından sosyal devlet anlayışına geçilmesiyle beraber, devletin yüklendiği görev ve sorumluluklarda önemli bir genişleme olmuştur. Bunun sonucunda devletlerin iktisat politikalarında kalkınmanın sağlanması, büyüme, etkinlik, verimlilik, düşük enflasyon, konjonktür dalgalanmaların giderilmesi veya ekonominin kırılma noktasının ortadan kaldırılması, işsizliğin azaltılması, dış ticaret dengesinin ve adil bir gelir dağılımının sağlanması gibi hedefler yer almaya başlamıştır. Bu iktisat

düşünürlerine göre devletin ekonomide rolü, önemi yasalarla düzenlenmeli ve bu düzen özel kesimin faaliyetlerinde kararsızlığa yol açmamalıdır.

4. TÜRKŞEKER FABRİKALARI AŞ. ÖZELLEŞTİRMESİNİN EKONOMİK ANALİZİ

Tezin bu ana bölümünde, bu tezin yapılması fikrini ortaya koyan, 2018 yılı TÜRKŞEKER özelleştirmelerinin ekonomik açıdan değerlendirilebilmesi için, TÜRKŞEKER'in yıllık raporlarından elde edilen verilerle, 2008-2017 yılları aralığında pancar kayıplarının rapor edildiği istatistiklerle, yine aynı tarihler arasındaki, TÜRKŞEKER'in kar-zarar tabloları karşılaştırılarak özellikle zarar eden fabrikaların ortaya konulması amaçlanmaktadır.

4.1. TÜRKŞEKER Pancar Kayıpları

TÜRKŞEKER pancar kayıplarının rapor edildiği bu alt bölümde, bedeli ödenen pancar miktarları, buna karşılık işlenen pancar miktarları ile hem miktar hem de oran olarak gösterilen işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları sunulmaktadır.

Tablo 4. 1. 2008 Yılı Pancar Kayıpları (TON), (Türkşeker, 2008).

Fabrika Adı	Bedeli	İşlenen	İşlenene	Göre	Bedeli
	Ödenen Pancar Miktarı	Pancar Miktarı	Ödenen Pancar	Pancar	Kayıpları
			Ton	%	
Afyon	644.723	647.000	-2.277	0,35	
Ağrı (Nahcivan Dahil)	158.695	150.000	8.695	-5,48	
Alpullu	170.817	166.500	4.317	-2,53	
Ankara	345.386	336.600	8.786	-2,54	
Bor	316.904	310.000	6.904	-2,18	
Burdur	432.947	417.000	15.947	-3,68	
Çarşamba	146.421	137.800	8.621	-5,89	
Çorum	402.821	384.500	18.321	-4,55	
Elazığ	116.032	112.200	3.832	-3,30	
Elbistan	204.918	202.500	2.418	-1,18	
Erciş	113.147	109.100	4.047	-3,58	
Ereğli	1.046.568	1.061.000	-14.432	1,38	
Erzincan	164.559	163.000	1.559	-0,95	
Erzurum	209.288	201.000	8.288	-3,96	
Eskişehir	702.409	707.500	-5.091	0,72	
İlgın	891.699	867.800	23.899	-2,68	
Kars	60.763	54.800	5.963	-9,81	
Kastamonu	236.065	224.600	11.465	-4,86	
Kırşehir	343.911	332.000	11.911	-3,46	
Malatya	202.270	205.600	-3.330	1,65	
Muş	259.450	237.000	22.450	-8,65	
Susurluk	282.508	274.000	8.508	-3,01	
Turhal	512.877	505.800	7.077	-1,38	
Uşak	142.822	140.700	2.122	-1,49	
Yozgat	247.121	237.000	10.121	-4,10	
Toplam	8.355.121	8.185.000	170.121	-2,04	

Tablo 4.1.'de verilen istatistikler incelendiğinde 2008 yılında TÜRKŞEKER'in toplam 8355121 ton pancar için bedel ödediği görülmektedir. Bedel ödeyip almış olduğu toplam pancar miktarının 8185000 tonunu işlendiği, 170121 tonunu ise

işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu anlaşılmaktadır. 170121 ton pancar kaybı toplam işlenen pancar miktarının %-2,04'üne tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1.'e bakıldığında 2008 yılı Ereğli şeker fabrikası bedeli ödenen pancar miktarının ve işlenen pancar miktarının 1 milyonun üzerinde olduğu görülmektedir. Ereğli Şeker fabrikası işlenen pancar miktarının bedeli ödenen pancar miktarından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ereğli şeker fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 1046568 ton, işlenen pancar miktarı ise 1061000 ton ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının -14432 ton olduğu görülmektedir. İşlenen göre bedeli ödenen pancar kaybının negatif bir değerde olmasının sebebi; fabrikaya herhangi bir fabrikadan pancar aktarımı yapılmasıdır.

Tablo 4.1.'deki verilerde 2008 yılı için işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıplarına bakıldığında Afyon Şeker Fabrikası işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının -2277 ton ve Malatya Şeker Fabrikası işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının -3330 ton olduğu anlaşılmaktadır. Ereğli Şeker Fabrikasında olduğu gibi Afyon Şeker Fabrikasına ve Malatya Şeker Fabrikasına başka fabrikalardan pancar aktarımı söz konusudur.

Tablo 4.1.'de verilen 2008 yılı TÜRKŞEKER verilerine göre; Kars Şeker Fabrikası 60763 ton bedeli ödenen pancar miktarı ile en az pancar alımı yapan 54800 ton işlenen pancar miktarı en az olan şeker fabrikası olmaktadır. Kars Şeker Fabrikası almış olduğu 60763 ton pancarın 54800 tonun işlendiği ve geriye kalan 5963 tonun işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu bu kaybın ise işlenen pancar miktarının %-9,81'ine tekabül ettiği Tablo 4.1.'de görülmektedir.

Tablo 4. 2. 2009 Yılı Pancar Kayıpları (TON), (TÜRKŞEKER, 2009).

Fabrika Adı	Bedeli Ödenen Pancar Miktarı	İşlenen Pancar Miktarı	İşlenene Göre Bedeli Ödenen Pancar Kayıpları	
			Ton	%
Afyon	728.263	701.000	27.263	-3,74
Ağrı (Nahcıvan Dahil)	132.816	122.500	10.316	-7,77
Alpullu	157.344	152.700	4.644	-2,95
Ankara	441.020	421.000	20.020	-4,54
Bor	398.468	385.500	12.968	-3,25
Burdur	448.903	434.000	14.903	-3,32
Çarşamba	98.473	95.200	3.273	-3,32
Çorum	467.714	448.200	19.514	-4,17
Elazığ	74.089	71.200	2.889	-3,90
Elbistan	212.533	216.000	-3.467	1,63
Erçiş	142.370	138.700	3.670	-2,58
Ereğli	1.256.718	1.238.000	18.718	-1,49
Erzincan	186.658	182.000	4.658	-2,50
Erzurum	207.802	197.100	10.702	-5,15
Eskişehir	989.577	992.000	-2.423	0,24
Ilgın	1.043.397	1.012.900	30.497	-2,92
Kars	26.121	21.000	5.121	-19,61
Kastamonu	293.722	282.000	11.722	-3,99
Kırşehir	426.457	421.000	5.457	-1,28
Malatya	248.299	248.200	99	-0,04
Muş	294.785	271.800	22.985	-7,80
Susurluk	275.449	266.500	8.949	-3,25
Turhal	561.231	546.000	15.231	-2,71
Uşak	119.316	121.000	-1.684	1,41
Yozgat	290.152	284.500	5.652	1,95
Toplam	9.521.679	9.270.000	251.679	-2,64

Tablo 4.1.'e bakıldığında 2009 yılında bir milyon tonun üzerinde bedel ödeyen iki tane fabrika olduğu anlaşılmaktadır. Bir fabrika ise bir milyon ton sınırına ulaşmıştır. Bu fabrikalardan ilki en fazla pancar alan 1256718 tonla Ereğli Şeker Fabrikası olduğu görülmektedir. Bu miktarın 1238000 tonunun işlenen pancar olduğu, 18718 tonun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıp Ereğli Şeker Fabrikası için, işlenen pancar miktarının %-1,49'una tekabül etmektedir.

Tablo 4.1.'de gösterildiği gibi bedeli ödenen pancar miktarında ikinci sırada ilgin şeker fabrikası yer almaktadır. Ilgın şeker fabrikası bedeli ödenen pancar miktarının 1043397 ton olduğu ve bu miktarın 1012900 tonu işlenen pancar miktarı olduğu görülmektedir. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı ise 30497 tondur. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-2,92'sine tekabül etmektedir.

Tablo 4.1.'de 2009 yılı verilerini incelediğinde Kars Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı ve işlenen pancar miktarı bakımından en son sırada yer almaktadır. Kars Şeker fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 26121 ton iken işlenen pancar miktarı ise 21000 tondur. İşlenene göre bedeli ödenen pancar miktarı kaybı 5121 ton olduğu görülmektedir. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-19,61'ine tekabül etmektedir.

Tablo 4.1'de 2009 yılında sunulan istatistiklerde bedeli ödenen pancar miktarı toplamının 9521679 ton ve işlenen pancar miktarı toplamının 9270000 ton olduğu görülmektedir. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı toplamı ise 251679 ton olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıp işlenen toplam pancar miktarının %-2,64'üne tekabül etmektedir.

Tablo 4. 3. 2010 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2010).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli Ödenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenene Göre Bedeli Ödenen Pancar Kayıpları Ton</i>	<i>%</i>
Afyon	762.610	734.000	28.610	-3,75
Ağrı (Nahcıvan Dahil)	186.872	163.500	23.372	-12,51
Alpullu	108.905	108.000	905	-0,83
Ankara	420.840	404.500	16.340	-3,88
Bor	401.291	374.500	26.791	-6,68
Burdur	562.519	534.000	28.519	-5,07
Çarşamba	87.953	82.300	5.653	-6,43
Çorum	688.832	646.000	42.832	-6,22
Elazığ	92.266	89.800	2.466	-2,67
Elbistan	371.348	360.000	11.348	-3,06
Erciş	209.685	194.500	15.185	-7,24
Ereğli	1.107.865	1.057.300	50.565	-4,56
Erzincan	232.238	211.700	20.538	-8,84
Erzurum	310.029	275.000	35.029	-11,30
Eskişehir	784.429	765.000	19.429	-2,48
Ilgın	838.902	818.000	20.902	-2,49
Kars	46.038	36.600	9.438	-20,50
Kastamonu	356.174	331.300	24.874	-6,98
Kırşehir	423.205	414.500	8.705	-2,06
Malatya	302.851	288.000	14.851	-4,90
Muş	341.679	312.500	29.179	-8,54
Susurluk	267.925	248.000	19.925	-7,44
Turhal	693.543	647.000	46.543	-6,71
Uşak	174.543	172.500	2.043	-1,17
Yozgat	359.871	344.500	15.371	-4,27
TOPLAM	10.132.413	9.613.000	519.413	-5,13

Tablo 4.3.'deki değerlere bakıldığında, Ereğli Şeker Fabrikasının 2008 ve 2009 yılında olduğu gibi 2010 yılında da bedeli ödenen pancar miktarı ve işlenen pancar miktarı açısından ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 4.3.'de Ereğli Şeker Fabrikası 2010 yılı için bedeli ödenen pancar miktarının 1107865 ton olduğu gösterilmektedir. Ereğli Şeker Fabrikası bedel ödeyip aldığı 1107865 ton pancarın 1057300 tonunu işlediği geriye kalan 50565 ton pancarın ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu gösterilmektedir. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-4,56'sına tekabül etmektedir.

Tablo 4.3.'de verilen rakamlar incelendiğinde Ilgın şeker fabrikasının performansında bir önceki yıla göre düşüş gözlenmektedir. Tablo 4.2.'ye bakıldığında Ilgın Şeker Fabrikası bir milyon tonun üzerinde pancar alımı yaptığı ve işlediği görülmektedir. Tablo 4.3.'e bakıldığında 2010 yılı için Ilgın Şeker Fabrikasının 838902 ton pancar alımı yaptığı ve bu pancarın 818000 tonunun işlendiği, 20902 ton pancar kaybının olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıp ise işlenen pancar miktarının %-2,49'luk kısmına denk gelmektedir.

Tablo 4.3.'teki verilere göre 2010 yılında Kars Şeker Fabrikası en az pancar alımı gerçekleştiren ve işleyen fabrika olmaktadır. Kars Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarı 46038tondur. Alınan bu pancarın 36600 tonunun işlendiği, 9438 tonunun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu Tablo 4.3.'ten anlaşılmaktadır. Bu kaybın Kars Şeker Fabrikasının işlenen pancar miktarının %-20,50'sine tekabül etmektedir.

Tablo 4.4. 2011 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2011).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli</i>	<i>İşlenen</i>	<i>İşlenene</i>	<i>Göre</i>	<i>Bedeli</i>
	<i>Ödenen</i>	<i>Pancar</i>	<i>Ödenen</i>		
	<i>Pancar</i>	<i>Miktarı</i>	<i>Pancar</i>	<i>Kayıpları</i>	
	<i>Miktarı</i>		<i>Ton</i>	<i>%</i>	
Afyon	762.610	615.500	17.546	-2,77	
Ağrı (Nahçıvan Dahil)	186.872	137.400	46.149	-25,14	
Alpullu	64.141	60.800	3.341	-5,21	
Ankara	443.592	434.500	9.092	-2,05	
Bor	390.249	365.000	25.249	-6,47	
Burdur	563.132	538.600	24.532	-4,36	
Çarşamba	-	-	-	-	
Çorum	586.314	567.000	19.314	-3,29	
Elazığ	90.574	88.200	2.374	-2,62	
Elbistan	386.437	381.000	5.437	-1,41	
Erciş	120.706	100.000	20.706	-17,15	
Ereğli	922.800	917.500	5.300	-0,57	
Erzincan	213.134	192.500	20.634	-9,68	
Erzurum	267.298	237.000	30.298	-11,33	
Eskişehir	886.528	842.500	44.028	-4,97	
Ilgın	876.889	862.100	14.789	-1,69	
Kars	51.176	47.400	3.776	-7,38	
Kastamonu	235.975	226.000	9.975	-4,23	
Kırşehir	359.017	365.400	-6.383	1,78	
Malatya	226.208	216.000	10.208	-4,51	
Muş	293.888	244.000	49.888	-16,98	
Susurluk	-	-	-	-	
Turhal	628.313	605.000	23.313	-3,71	
Uşak	192.173	189.000	3.173	-1,65	
Yozgat	335.582	324.600	10.982	-3,27	
TOPLAM	10.132.413	8.557.000	393.721	-4,40	

Tablo 4.4.'de değerler dikkate alındığında Ereğli Şeker Fabrikası için tablonun pek fazla değişmediği gözlenmektedir. Daha önceki yıllarda olduğu gibi 2011 yılında da Ereğli Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı ve işlenen pancar miktarı bakımından en üst sırada yer almaktadır. 2011 yılında Ereğli Şeker Fabrikasının bedel ödeyip aldığı pancar miktarının 922800 ton olduğu, işlenen pancar miktarının 917500 ton olduğu geriye kalan 5300 tonun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıp Ereğli Şeker Fabrikası için, işlenene pancar miktarının %-0,57'sine tekabül etmektedir.

Tablo 4.3.'de verilen değerlerde 2010 yılında Çarşamba Şeker Fabrikası 87953 ton pancar alımı yaptığı, almış olduğu bu pancarın 82300 tonunun işlendiği ve Susurluk Şeker Fabrikasının da 267925 ton pancar alımı yaptığı bu pancarın 248000 tonunun işlendiği bilinmektedir. Fakat Tablo 4.4.'e bakıldığında, 2011 yılında Çarşamba Şeker Fabrikasının ve Susurluk Şeker Fabrikasının pancar alımı gerçekleştirmediği görülmektedir. Çarşamba Şeker Fabrikasının ve Susurluk Şeker Fabrikasının üretim yapmadığı anlaşılmaktadır. Bu iki fabrikanın üretim yapmaması TÜRKŞEKER'i olumsuz etkilemektedir. 2010 yılında TÜRKŞEKER'in toplam işlenen pancar miktarı 9613000 ton iken, 2011 yılında toplam işlenen pancar miktarı 8757000 tona düştüğü görülmektedir.

Tablo 4.4.'de verilen rakamlarda Kırşehir Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 359017 ton, işlenen pancar miktarı 365400 ton olduğu, işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının ise -6383 ton olduğu bilinmektedir. Kaybın negatif olmasının sebebi ise diğer fabrikalardan Kırşehir Şeker Fabrikasına pancar aktarımı olmasıdır.

Tablo 4.4'te verilen işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları incelendiğinde işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının en çok Muş Şeker Fabrikasına ait olduğu görülmektedir. Muş Şeker Fabrikasının 2011 yılında bedeli ödenen pancar miktarı 293888 ton olduğu ve bu pancar miktarının 244000 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu bilinmektedir. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 49888 ton olduğu, bu kaybın işlenen pancar miktarının %-16,98'ine tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4. 5. 2012 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2012).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli</i>	<i>İşlenen</i>	<i>İşlenene Göre Bedeli Ödenen</i>	
	<i>Ödenen</i>	<i>Pancar</i>	<i>Pancar Kayıpları</i>	
	<i>Pancar</i>	<i>Miktarı</i>	<i>Ton</i>	<i>%</i>
	<i>Miktarı</i>			
Afyon	769.042	759.000	10.042	-1,31
Ağrı (Nahçıvan Dahil)	86.939	76.000	10.939	-12,58
Alpullu	33.847	29.000	4.847	-14,32
Ankara	494.202	475.500	18.702	-3,78
Bor	367.278	355.000	12.278	-3,34
Burdur	490.027	474.000	16.027	-3,27
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	566.316	548.200	18.116	-3,20
Elazığ	49.166	47.600	1.566	-3,19
Elbistan	351.061	342.000	9.061	-2,58
Erciş	137.844	129.000	8.844	-6,42
Ereğli	822.868	822.000	868	-0,11
Erzincan	151.548	142.600	8.948	-5,90
Erzurum	187.583	171.000	16.583	-8,84
Eskişehir	919.579	874.000	45.579	-4,96
Ilgın	921.490	895.000	26.490	-2,87
Kars	27.885	23.600	4.285	-15,37
Kastamonu	158.848	153.400	5.448	-3,43
Kırşehir	488.068	487.900	168	-0,03
Malatya	180.078	167.700	12.378	-6,87
Muş	263.131	217.500	45.631	-17,34
Susurluk	-	-	-	-
Turhal	458.200	445.000	13.200	-2,88
Uşak	156.814	152.000	4.814	-3,07
Yozgat	344.978	343.000	1.978	-0,57
TOPLAM	8.426.792	8.130.000	296.792	-3,52

Tablo 4.5.'te verilen 2012 yılı işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları incelendiğinde en az kaybın Kırşehir Şeker Fabrikasına ait olduğu görülmektedir. Kırşehir Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 488068 ton olup, alınan bu pancar miktarının 487900 tonunun işlenen pancar miktarı olduğunu, geriye kalan 168 tonun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar miktarına ait olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5.'te işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları rakamlarına bakıldığında, pancar kaybının en fazla olduğu fabrikanın 45631 ton ile Muş Şeker Fabrikası olduğu görülmektedir. Muş Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarının 263131 ton olduğu ve işlenen pancar miktarının 217500 ton olduğu bilinmektedir. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı ise 45631 ton olup bu kayıp işlenen pancar miktarının %-17,34'üne tekabül etmektedir.

Tablo 4.5.'te verilen rakamlarda 2012 yılında Ilgın Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı ve işlenen pancar miktarı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Ilgın Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının 921490 ton olduğu belirtilmektedir. Bedel ödeyip aldığı 921490 ton pancarın 895000 tonunun işlendiği ve 26490 ton pancar kaybının yaşandığı görülmektedir. Ilgın Şeker Fabrikasının işlenene göre bedeli ödenen pancar miktarının 26490 tonluk kayıp, işlenen pancar miktarının %-2,87'sine tekabül etmektedir.

Tablo 4.5.'e bakıldığında 2011 yılında üretim yapmayan Çarşamba Şeker Fabrikası ve Susurluk Şeker Fabrikası 2012 yılında da üretim yapmadığı görülmektedir. TÜRKŞEKER toplam verileri incelendiğinde bir önceki döneme göre bedeli ödenen pancar miktarı toplamında 1705621 ton düşüş yaşandığı, işlenen pancar

miktarı toplamında 427000 ton düşüş yaşandığı ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı toplamında 96929 ton düşüş yaşandığı görülmektedir.

Tablo 4.6. 2013 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2013).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli Ödenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenene Göre Bedeli Ödenen Pancar Kayıpları Ton</i>	<i>%</i>
Afyon	892.100	875.500	16.600	-1,86
Ağrı (Nahçıvan Dahil)	78.873	71.000	7.873	-9,98
Alpullu	-	-	-	-
Ankara	489.157	473.500	15.657	-3,20
Bor	427.277	398.000	29.277	-6,85
Burdur	609.202	591.300	17.902	-2,94
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	612.683	595.000	17.683	-2,89
Elazığ	34.982	32.000	2.982	-8,52
Elbistan	343.450	337.000	6.450	-1,88
Erciş	170.430	158.000	12.430	-7,29
Ereğli	1.155.466	1.128.000	27.466	-2,38
Erzincan	186.504	167.200	19.304	-10,35
Erzurum	182.204	168.000	14.204	-7,80
Eskişehir	931.665	897.000	34.665	-3,72
Ilgın	986.619	931.000	55.619	-5,64
Kars	16.152	13.500	2.652	-16,42
Kastamonu	198.422	187.500	10.922	-5,50
Kırşehir	470.754	482.000	-11.246	2,39
Malatya	208.255	192.000	16.255	-7,81
Muş	224.862	208.000	16.862	-7,50
Susurluk	-	-	-	-
Turhal	529.123	500.000	29.123	-5,50
Uşak	195.652	191.000	4.652	-2,38
Yozgat	341.647	326.500	15.147	-4,43
TOPLAM	9.285.479	8.923.000	362.479	-3,90

Tablo 4.6.'da 2013 yılı verileri incelendiğinde, 2011 ve 2012 yılında üretim yapmayan Çarşamba Şeker Fabrikasına ve Susurluk Şeker Fabrikasına ilave Alpullu Şeker Fabrikasının da üretim yapmadığı görülmektedir. Tablo 4.6.'da bedeli ödenen pancar miktarlarına bakıldığında bedeli ödenen pancar miktarının en yüksek 1155466 ton ile Ereğli Şeker Fabrikasına ait olduğu görülmektedir. Alınan pancar miktarının 1128000 tonu işlenen pancar miktarını oluşturmaktadır. Geriye kalan pancarın 27466 tonu ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu anlaşılmaktadır. 27466 ton pancar kaybı ise işlenen pancar miktarının %-2,38'ine tekabül etmektedir. Tablo 4.5.'te Ereğli Şeker Fabrikasının 2012 yılı işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 868 ton olduğu bilinmektedir. Tablo 4.6.'ya bakıldığında Ereğli Şeker Fabrikasının 2013 yılında işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 27466 ton olduğu gösterilmektedir. Ereğli Şeker Fabrikasının 2013 yılındaki işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı, 2012 yılında işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının yaklaşık 32 katı olduğu anlaşılmaktadır.

2013 yılı için toplam bedeli ödenen pancar miktarı ortalamasının 371419 ton olduğu, Kars Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının 16152 ton ile toplam bedeli ödenen pancar miktarı ortalamasının çok altında olduğu, 2013 yılı toplam işlenen pancar miktarı ortalaması ise 356920 ton olup Kars Şeker Fabrikası işlenen pancar miktarının 13500 ton ile toplam işlenen pancar miktarı ortalamasının altında olduğu Tablo 4.6.'da görülmektedir.

Tablo 4.6.'da verilen değerlerde 2013 yılında Kırşehir Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının 470754 ton olduğu, işlenen pancar miktarının ise 482000 ton olduğu görülmektedir. 2013 yılında işlenen pancar miktarının bedeli ödenen pancar miktarından fazla olduğu ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının -11246 ton olduğu anlaşılmaktadır. İşlenene göre bedeli ödenen pancar miktarının negatif olması fabrikaya diğer fabrikalardan pancar aktarımının yapıldığını göstermektedir.

Tablo 4.7. 2014 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2014).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli Ödenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenene Göre Pancar Kayıpları Ton</i>	<i>Bedeli Ödenen %</i>
Afyon	780.630	778.000	2.630	-0,34
Ağrı (NahcıvanDahil)	-	-	-	-
Alpullu	-	-	-	-
Ankara	497.497	464.000	33.497	-6,73
Bor	410.816	374.000	36.816	-8,96
Burdur	532.531	525.000	7.531	-1,41
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	609.957	580.000	29.957	-4,91
Elazığ	58.555	56.500	2.055	-3,51
Elbistan	343.121	344.000	-879	0,26
Erciş	155.720	135.500	19.220	-12,34
Ereğli	991.784	975.000	16.784	-1,69
Erzincan	235.870	208.300	27.570	-11,69
Erzurum	227.182	200.000	27.182	-11,96
Eskişehir	869.891	843.000	26.891	-3,09
Ilgın	903.310	861.000	42.310	-4,68
Kars	-	-	-	-
Kastamonu	245.716	226.000	19.716	-8,02
Kırşehir	468.317	470.000	-1.683	0,36
Malatya	263.527	258.000	5.527	-2,10
Muş	267.919	236.000	31.919	-11,91
Susurluk	350.838	301.000	49.838	-14,21
Turhal	595.104	551.000	44.104	-7,41
Uşak	182.094	180.200	1.894	-1,04
Yozgat	362.369	328.500	33.869	-9,35
TOPLAM	9.352.748	8.896.000	456.748	-4,88

Tablo 4.7.'deki veriler incelendiğinde, 2014 yılı toplam bedeli ödenen pancar miktarı ortalamasının 374109 olduğu anlaşılmaktadır. Afyon Şeker Fabrikasının, Ankara Şeker Fabrikasının, Bor Şeker Fabrikasının, Burdur Şeker Fabrikasının, Çorum Şeker Fabrikasının, Ereğli Şeker Fabrikasının, Eskişehir Şeker Fabrikasının, Kırşehir Şeker Fabrikasının ve Turhal Şeker Fabrikasının 2014 yılı toplam bedeli ödenen pancar miktarı ortalamasının üstünde bedeli ödenen pancar miktarına sahip olduğu görülmektedir.2014 yılında, Elazığ Şeker Fabrikasının, Elbistan Şeker Fabrikasının, Erciş Şeker Fabrikasının, Erzincan Şeker Fabrikasının, Erzurum Şeker Fabrikasının, Kastamonu Şeker Fabrikasının, Malatya Şeker Fabrikasının, Muş Şeker Fabrikasının, Susurluk Şeker Fabrikasının, Uşak Şeker Fabrikasının ve Yozgat Şeker Fabrikasının toplam bedeli ödenen pancar miktarı ortalamasının altında olduğu bilinmektedir.

Tablo 4.7.'de verilen değerlere bakıldığında 2014 yılı toplam işlenen pancar miktarı ortalamasının 355840 olduğu bilinmektedir. Afyon Şeker Fabrikasının, Ankara Şeker Fabrikasının, Bor Şeker Fabrikasının, Burdur Şeker Fabrikasının, Çorum Şeker

Fabrikasının, Ereğli Şeker Fabrikasının, Eskişehir Şeker Fabrikasının, Kırşehir Şeker Fabrikasının ve Turhal Şeker Fabrikasının toplam işlenen pancar miktarı ortalamasının üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Elazığ Şeker Fabrikasının, Elbistan Şeker Fabrikasının, Erçiş Şeker Fabrikasının, Erzincan Şeker Fabrikasının, Erzurum Şeker Fabrikasının, Kastamonu Şeker Fabrikasının, Malatya Şeker Fabrikasının, Muş Şeker Fabrikasının, Susurluk Şeker Fabrikasının, Uşak Şeker Fabrikasının ve Yozgat Şeker Fabrikasının toplam işlenen pancar miktarı ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

2013 yılında üretim yapan Ağrı Şeker Fabrikasının ve Kars Şeker Fabrikasının 2014 yılında üretim yapmadığı Tablo 4.7.'den anlaşılmaktadır. Tablo 4.6.'ya bakıldığında Ağrı Şeker Fabrikasının bedel ödeyip aldığı pancar miktarının 78873 ton olduğu, bu pancar miktarının 71000 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu, işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının ise 7873 ton olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Kars Şeker Fabrikasının da 2013 yılında bedeli ödenen pancar miktarının 16152 ton olduğu, işlenen pancar miktarının 13500 ton olduğu ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 2952 olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.7.'de verilen değerler incelendiğinde, 2014 yılı toplam bedeli ödenen pancar miktarının arttığı, işlenen toplam pancar miktarının ise azaldığı ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıplarının arttığı gözlenmektedir.

Tablo 4.8. 2015 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2015).

Fabrika Adı	Bedeli	İşlenen	İşlenene Göre Bedeli Ödenen	
	Ödenen Pancar Miktarı	Pancar Miktarı	Ton	%
Afyon	764.783	746.000	18.783	-2,46
Ağrı (Nahcıvan Dahil)	-	-	-	-
Alpullu	-	-	-	-
Ankara	441.212	428.000	13.212	-2,99
Bor	438.276	407.400	30.876	-7,04
Burdur	493.599	470.000	23.599	-4,78
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	580.152	554.500	25.652	-4,42
Elazığ	44.148	41.500	2.648	-6,00
Elbistan	386.143	373.500	12.643	-3,27
Erçiş	106.504	97.000	9.504	-8,92
Ereğli	987.368	963.000	24.368	-2,47
Erzincan	208.635	194.100	14.535	-6,97
Erzurum	196.615	182.500	14.115	-7,18
Eskişehir	836.466	803.000	33.466	-4,00
İlgın	883.679	855.000	28.679	-3,25
Kars	39.046	24.700	14.346	-
Kastamonu	175.842	162.000	13.842	-7,87
Kırşehir	495.396	480.000	15.396	-3,11
Malatya	295.488	282.000	13.488	-4,56
Muş	257.684	228.000	29.684	-11,52
Susurluk	-	-	-	-
Turhal	652.865	620.000	32.865	-5,03
Uşak	162.729	160.300	2.429	-1,49
Yozgat	343.419	321.000	22.419	-6,53
TOPLAM	8.790.050	8.393.500	396.550	-4,51

Tablo 4.8.'de işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları incelendiğinde 2015 yılında en fazla pancar kaybı yaşanan fabrika Eskişehir Şeker Fabrikası olduğu görülmektedir. Eskişehir Şeker Fabrikasının bedel ödeyip aldığı pancar miktarı

836466 ton olup bu miktarın 803000 tonu işlenmiş ve geriye kalan 33466 ton pancar kaybını oluşturmaktadır.

2015 yılı işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları yüzdesel ortalamasının %-4,51 olduğu tablo 4.8'deki verilerden anlaşılmaktadır. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kayıplarına bakıldığında Muş Şeker Fabrikasının 26684 ton pancar kaybının olduğu, bu kayıp işlenen pancar miktarının %-11,52'sine tekabül etmektedir. Muş Şeker Fabrikası pancar kaybı toplam işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı yüzdesel ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.8.'e bakıldığında Uşak Şeker Fabrikası 2015 yılında en az pancar kaybının yaşandığı görülmektedir. Uşak Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 162729 ton olduğu, işlenen pancar miktarının 160300 ton olduğu ve geriye kalan 2429 tonunun işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybını oluşturduğu görülmektedir. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-1,49'una tekabül etmektedir.

Tablo 4.8.'deki veriler incelendiğinde Kars Şeker Fabrikası en az pancar alımı yapan fabrika olduğu bilinmektedir. Kars Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarı 39046 ton, işlenen pancar miktarı 24700 ton olduğu ve geriye kalan 14346 ton işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. 2016 Yılı Pancar Kayıpları, (TON) (Türkşeker, 2017).

Fabrika Adı	Bedeli	İşlenen	İşlenene Göre Bedeli Ödenen	
	Ödenen Pancar Miktarı	Pancar Miktarı	Ton	%
Afyon	1.146.798	1.027.000	119.798	-5,04
Ağrı (Nahcıvan Dahil)	-	-	-	-
Alpullu	-	-	-	-
Ankara	524.702	503.000	21.702	-1,27
Bor	516.955	477.600	39.355	-7,71
Burdur	649.815	618.000	31.815	-2,80
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	790.085	735.000	55.085	-5,38
Elazığ	89.014	84.000	5.014	-2,92
Elbistan	422.720	411.000	11.720	-1,23
Erciş	188.581	170.500	18.081	-3,56
Ereğli	1.280.476	1.209.700	70.776	-4,41
Erzincan	212.391	203.500	8.891	-2,22
Erzurum	311.617	286.000	25.617	-9,44
Eskişehir	1.107.987	1.008.000	99.987	-1,75
İlgın	1.133.182	1.084.000	49.182	-4,35
Kars	89.194	73.600	15.594	-16,63
Kastamonu	186.644	181.000	5.644	-5,03
Kırşehir	553.667	542.000	11.667	-1,26
Malatya	374.389	362.000	12.389	-3,71
Muş	358.931	310.000	48.931	-9,80
Susurluk	-	-	-	-
Turhal	784.896	741.000	43.896	-4,78
Uşak	209.603	200.100	9.503	-4,85
Yozgat	422.125	390.000	32.125	-5,21
TOPLAM	11.353.771	10.617.000	736.771	-4,56

Tablo 4.9.'da sunulan istatistiklerde 2016 yılında Afyon Şeker Fabrikası son sekiz yılının en fazla pancar alımı yaptığı bilinmektedir. Afyon Şeker Fabrikası bedeli ödenen pancar miktarının 1146798 ton olduğu görülmektedir. Bu miktarın 1027000 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu, 119798 tonun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-5,04'üne tekabül etmektedir.

2016 yılı için bedeli ödenen pancar miktarı verileri incelendiğinde en fazla pancar alımı bakımından ikinci sırada Ilgın Şeker Fabrikası yer almaktadır. Ilgın Şeker Fabrikası bedelini ödeyip aldığı pancar miktarı 1133182 ton iken, işlenmiş olduğu pancar miktarı ise 1084000 ton olup, 49182 tonunun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu anlaşılmaktadır.

Bedeli ödenen pancar miktarı bakımından Ereğli Şeker Fabrikası üçüncü sırada yer almaktadır. Ereğli Şeker Fabrikasının 2016 yılında bedeli ödenen pancar miktarı 1280476 ton olup, bu miktarın 1209700 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu bilinmektedir. İşlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının ise 70776 ton olduğu ve bu kaybın işlenen pancar miktarının %4,41'lik kısmına denk geldiği görülmektedir.

Eskişehir Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının da 1008000 ton olduğu ve 99000 ton işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybıyla 2016 yılında en fazla pancar kaybına sahip olduğu Tablo 4.9.'da verilen değerlerden anlaşılmaktadır.

Tablo 4.9.'da verilen rakamlara bakıldığında 2016 işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 119798 ton ile Afyon Şeker Fabrikasına ait olduğu görülmektedir. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %5,04'üne tekabül ettiği ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının yüzdesel ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır. Elazığ Şeker Fabrikasının 2016 yılında işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının 5014 ton olduğu ve kaybın en az olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaybın Elazığ Şeker Fabrikası için işlenen pancar miktarının %2,92'sine tekabül ettiği, işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybının yüzdesel ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Ağrı Şeker Fabrikasının, Alpullu Şeker Fabrikasının, Çarşamba Şeker Fabrikasının ve Susurluk Şeker Fabrikasının bir önceki dönemde olduğu gibi 2016 yılında da bedel ödeyip pancar alımı yapmadığı ve pancar işlemediği yani sıfır üretim ile devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10. 2017 Yılı Pancar Kayıpları (TON) (Türkşeker, 2017).

<i>Fabrika Adı</i>	<i>Bedeli Ödenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenen Pancar Miktarı</i>	<i>İşlenene Göre Ödenen Pancar Kayıpları</i>	<i>Bedeli</i>
			<i>Ton</i>	<i>%</i>
Afyon	1.039.867	987.500	52.367	-5,04
Ağrı (NahcıvanDahil)	170.344	142.000	28.344	-
Alpullu	115.974	115.000	974	-
Ankara	459.829	454.000	5.829	-1,27
Bor	483.284	446.000	37.284	-7,71
Burdur	612.645	595.500	17.145	-2,80
Çarşamba	-	-	-	-
Çorum	891.992	844.000	47.992	-5,38
Elazığ	158.625	154.000	4.625	-2,92
Elbistan	420.676	415.500	5.176	-1,23
Erçiş	164.871	159.000	5.871	-3,56
Ereğli	1.194.724	1.142.000	52.724	-4,41
Erzincan	198.402	194.000	4.402	-2,22
Erzurum	350.614	317.500	33.114	-9,44
Eskişehir	987.266	970.000	17.266	-1,75
Ilgın	1.121.762	1.073.000	48.762	-4,35
Kars	89.603	74.700	14.903	-16,63
Kastamonu	281.351	267.200	14.151	-5,03
Kırşehir	649.970	641.800	8.170	-1,26
Malatya	383.237	369.000	14.237	-3,71
Muş	348.680	314.500	34.180	-9,80
Susurluk	567.684	533.000	34.684	-
Turhal	890.532	848.000	42.532	-4,78
Uşak	197.376	187.800	9.576	-4,85
Yozgat	385.045	365.000	20.045	-5,21
TOPLAM	12.164.355	11.610.000	554.355	-4,56

Tablo 4.10.'daki veriler dikkat alındığında, 2015 ve 2016 yıllarında üretim yapmayan Susurluk Şeker Fabrikasının 2017 yılında üretim yaptığı görülmektedir. Susurluk Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının 567684 ton olduğu, alınan pancar miktarının 533000 tonunun ise işlenen pancar miktarı, geriye kalan 34180 tonun işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu anlaşılmaktadır. Alpullu Şeker Fabrikasının 2015 ve 2016 yılını üretim yapmadığı, 2017 yılında ise üretim yaptığı bilinmektedir. Alpullu Şeker Fabrikası bedel ödeyip aldığı pancar miktarının 115974 ton olduğu, işlenen pancar miktarının 115000 ton anlaşılmaktadır. 974 ton ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı olduğu ve 2017 yılını en az pancar kaybı ile kapattığı görülmektedir. Ağrı Şeker Fabrikasının da 2015 ve 2016 yıllarında üretim yapmadığı bilinmektedir. 2017 yılında üretim yapan Ağrı Şeker Fabrikasının bedeli ödenen pancar miktarının 170344 ton olduğu görülmektedir. Bu miktarın 142000 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu, 28344 tonunun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10.'da verilen bilgiler dikkate alındığında Çarşamba Şeker Fabrikasının son altı dönemde olduğu gibi 2017 yılında da üretim yapmamaktadır. 2017 yılı için TÜRKŞEKER'in toplam verileri dikkate alındığında, bedeli ödenen pancar miktarı toplamında, işlenen pancar miktarı toplamında ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıpları toplamında artış gözlemlendiği Tablo 4.10.'da gösterilmektedir.

2016 yılında bir milyonun üzerinde bedeli ödenen pancar miktarına ve işlenen pancar miktarına sahip Eskişehir Şeker Fabrikasının 2017 yılında bedeli ödenen pancar miktarında ve işlenen pancar miktarında düşüş olduğu Tablo 4.10.'da verilen rakamlardan anlaşılmaktadır. Eskişehir Şeker Fabrikasının 2016 yılında bedeli ödenen

pancar miktarı 1107987 ton, işlenen pancar miktarının ise 1008000 ton olduğu ve işlenene göre bedeli ödenen pancar miktarının 99987 ton olduğu bu kaybın işlenen pancar miktarının %-1,75'ine tekabül etmektedir. Eskişehir Şeker Fabrikasının 2017 yılında ise bedeli ödenen pancar miktarı 987266 ton olup bu miktarın 970000 tonunun işlenen pancar miktarı olduğu bilinmektedir. Geriye kalan 17266 tonun ise işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybına ait olduğu bilinmektedir. Bu kayıp işlenen pancar miktarının %-1,75'ine tekabül etmektedir.

Eskişehir Şeker Fabrikasının 2016 yılında işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı miktarı 99987 ton, 2017 yılında işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı miktarı 17266 ton olmasına rağmen işlenene göre bedeli ödenen pancar kayıplarının %-1,75 olduğu ve işlenene göre bedeli ödenen pancar kaybı yüzdelerinin değişmediği Tablo 4.10.'da verilen istatistiklerden anlaşılmaktadır.

4.2. TÜRKŞEKER Kar-Zarar İstatistikleri

TÜRKŞEKER kar-zarar tablolarının yer aldığı bu bölümde 2005-2017 yılları için TÜRKŞEKER'e ait makine fabrikaları da dahil olmak üzere tüm fabrikaların kar zarar durumları ortaya konulmaktadır.

Tablo 4. 11. Yıllar İtibariyle Kar- Zarar Durumu (Milyon TL)

<i>Teşkilatın Adı</i>	2005	2006	2007
Merkez	-143,996	-102,865	100,143
Afyon Şeker Fab.	-23,560	11,440	10,733
Ağrı Şeker Fab.	6,09	-14,157	-6,930
Alpullu Şeker Fab.	5,978	-0,418	-4,989
Ankara Şeker Fab.	2,119	9,751	-0,016
Bor Şeker Fab.	14,821	-	-1,755
Burdur Şeker Fab.	27,578	11,275	-12,052
Çarşamba Şeker Fab.	2,414	-0,756	3,039
Çorum Şeker Fab.	14,145	-18,050	1,972
Elazığ Şeker Fab.	-2,370	-7,732	-2,961
Elbistan Şeker Fab.	-4,561	1,057	-32,210
Erciş Şeker Fab.	4,602	-9,531	-0,742
Ereğli Şeker Fab.	-9,743	-	6,305
Erzincan Şeker Fab.	14,067	5,866	0,108
Erzurum Şeker Fab.	11,263	6,086	0,051
Eskişehir Şeker Fab.	23,401	31,146	2,000
İlgın Şeker Fab.	25,893	-	-3,481
Kars Şeker Fab.	3,449	-7,138	-1,633
Kastamonu Şeker Fab.	15,922	8,184	4,031
Kırşehir Şeker Fab.	12,555	6,046	7,743
Malatya Şeker Fab.	5,814	3,270	0,422
Muş Şeker Fab.	5,734	3,129	1,358
Susurluk Şeker Fab.	6,553	11,829	-5,579
Turhal Şeker Fab.	20,905	-15,189	-19,580
Uşak Şeker Fab.	6,770	-0,274	-12,470
Yozgat Şeker Fab.	15,878	7,843	-27,679
Afyon Mak.Fab.	-	-	-0,172
Ankara Mak.Fab.	-1,565	-0,815	-0,671
Erzincan Mak.Fab.	-	-	-0,563
Eskişehir Mak.Fab.	0,713	0,110	0,171
Turhal Mak.Fab.	-0,142	-0,225	-0,390
E.M.A.F	0,016	0,146	0,170
Şeker Enstitüsü	-0,546	-0,284	-0,896
İstanbul İrt. Bürosu	-0,060	-0,091	-0,303
TOPLAM	60,122	-60,347	3,074

Tablo 4.11.'de verilen TÜRKŞEKER'in yıllar itibariyle kar-zarar durumu incelendiğinde, 2005 yılında en çok zararın -144 milyon TL ile Merkeze ait olduğu anlaşılmaktadır. 2005 yılında en az zararın -60 bin Türk Lirası ile İstanbul İrtibat Bürosu'na ait olduğu bilinmektedir. 2005 yılında Burdur Şeker Fabrikasının en çok kar elde ettiği görülmektedir. Burdur Şeker fabrikasının 2005 yılındaki karı yaklaşık 28 milyon Türk Lirasıdır. 2005 yılında en az karın ise E.M.A.F.'ye (Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası) ait olduğu bilinmektedir. E.M.A.F.'nin 2005 yılı karı 160 milyon Türk Lirasıdır.

2005 yılı TÜRKŞEKER'in toplam kar-zarar durumuna bakıldığında toplam 60 milyon Türk Lirası kar elde ettiği Tablo 4.11.'de verilen değerlerden anlaşılmaktadır. 2006 yılı için kar-zarar tablosuna bakıldığında en fazla karın Eskişehir Şeker Fabrikasına ait olduğu ve bu karın yaklaşık 31 milyon Türk Lirası olduğu Tablo 4.11'de verilen istatistiklerde görülmektedir. Tablo 4.11.'deki veriler incelendiğinde en az karın 110 bin Türk Lirası ile Eskişehir Makine Fabrikası olduğu bilinmektedir. 2016 yılında en fazla zararın merkez fabrikada olduğu, bu zararın yaklaşık -103 milyon Türk Lirası olduğu, en az zararın ise -91 bin Türk Lirası ile İstanbul İrtibat Bürosuna ait olduğu tablo 4.11'de verilen rakamlardan anlaşılmaktadır.

Tablo 4. 12. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu (Milyon TL)

<i>Teşkilatın Adı</i>	2008	2009	2010
Merkez	-0,881	-1,148	-1,326
Afyon Şeker Fab.	15,899	12,684	10,755
Ağrı Şeker Fab.	-4,357	-6,811	-4,285
Alpullu Şeker Fab.	-0,196	0,194	-2,450
Ankara Şeker Fab.	6,744	7,988	-3,177
Bor Şeker Fab.	6,198	1,051	-2,016
Burdur Şeker Fab.	10,146	7,533	3,038
Çarşamba Şeker Fab.	-3,069	-1,504	-3,525
Çorum Şeker Fab.	9,364	-1,140	0,032
Elazığ Şeker Fab.	0,775	-3,465	-5,128
Elbistan Şeker Fab.	-35,147	-2,495	-2,673
Erciş Şeker Fab.	0,651	-4,607	-2,458
Ereğli Şeker Fab.	1,871	-20,608	2,077
Erzincan Şeker Fab.	2,600	2,123	-0,542
Erzurum Şeker Fab.	5,643	2,601	1,794
Eskişehir Şeker Fab.	21,142	24,066	10,084
İlgın Şeker Fab.	-10,894	-15,226	-38,175
Kars Şeker Fab.	2,879	-1,553	-3,345
Kastamonu Şeker Fab.	5,479	-1,460	-2,213
Kırşehir Şeker Fab.	4,340	-6,559	-12,745
Malatya Şeker Fab.	-5,891	0,894	3,771
Muş Şeker Fab.	3,870	1,917	1,861
Susurluk Şeker Fab.	4,982	0,714	-0,944
Turhal Şeker Fab.	-36,352	-3,735	-1,687
Uşak Şeker Fab.	2,003	0,171	-1,958
Yozgat Şeker Fab.	-1,615	5,502	2,300
Afyon Mak.Fab.			
Ankara Mak.Fab.	-1,190	-2,077	-1,606
Erzincan Mak.Fab.			
Eskişehir Mak.Fab.	-0,408	-0,831	-0,953
Turhal Mak.Fab.			
E.M.A.F	-0,349	-2,091	-3,276
Şeker Enstitüsü	-1,011	-0,970	-0,980
İstanbul İrt. Bürosu	-0,034	-0,002	-0,002
TOPLAM	3,193	-8,844	-59,750

Tablo 4.12.'de yıllar itibariyle kar-zarar durumu incelendiğinde, Merkez 2007 yılındaki 100 milyon Türk Lirası karda iken 2008 yılında zarar ettiği ve zararın 881 bin Türk Lirası olduğu görülmektedir. Merkez'in zarar durumu 2008 ve 2009 yıllarında da devam etmektedir.

Burdur Şeker Fabrikası -12 milyon Türk Lirası zarar ettiği Tablo 4.11.'de görülmektedir. 2008 yılında ise Burdur Şeker Fabrikasının kar ettiği ve karın 10 milyon Türk Lirası olduğu, 2009 ve 2010 yıllarında da kar elde ettiği Tablo 4.12.'de verilen değerlerden anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12.'de verilen değerlerde, 2007 yılında kar eden Çarşamba Şeker Fabrikası 2008 yılında -3 milyon Türk Lirası zarara uğradığı görülmektedir. Çarşamba Şeker Fabrikasının 2009 ve 2010 yıllarında da zarara uğradığı görülmektedir. Tablo 4.11.'deki verilere bakıldığında 2005, 2006 ve 2007 yıllarında Elazığ Şeker Fabrikasının zarar ettiği görülürken 2008 yılında 775 bin Türk Lirası kar ettiği Tablo 4.12.'deki verilerden anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12.'de yıllar itibariyle kar-zarar durumu incelendiğinde 2008 yılında zararın en fazla olduğu -36 milyon Türk Lirası ile Turhal Şeker Fabrikası, zararın en az olduğu -34 bin Türk Lirası ile İstanbul İrtibat Bürosu olduğu görülmektedir. Eskişehir Şeker Fabrikasının 21milyon Türk Lirası karın olduğu ve 2008 yılı için en yüksek kara sahip olduğu, en düşük karın ise 651 bin Türk Lirası ile Erciş Şeker Fabrikasına ait olduğu anlaşılmaktadır. 2008 yılında en yüksek kar payına sahip olan Eskişehir Şeker Fabrikasının 2009 yılında da en yüksek kar payına sahip olduğu ve bu karının 24 milyon Türk Lirası olduğu Tablo 4.12.'de sunulan istatistiklerden anlaşılmaktadır. Ereğli Şeker Fabrikası 2008 yılında kar ederken 2009 yılında ise zarar ettiği ve en çok zarar eden fabrika olduğu Tablo 4.12.'deki değerlerden bilinmektedir. Ereğli Şeker Fabrikası 2009 yılındaki zararını -20 milyon Türk Lirası'dır.

Tablo 4.12.'de verilen değerlere bakıldığında, 2010 yılında Ilgın Şeker Fabrikası -38 milyon Türk Lirası zarar ettiği ve en yüksek kar payına sahip olduğu görülmektedir. En az zararın ise -2 bin Türk Lirası ile İstanbul İrtibat Bürosuna ait olduğu anlaşılmaktadır. Afyon Şeker Fabrikası 10 milyon Türk Lirası kar ile 2010 yılında en yüksek kara sahip olduğu bilinmektedir. 2009 yılında zarar eden Çorum Şeker Fabrikası 2010 yılında ise 32 bin Türk Lirası kar ile en düşük kar elde eden fabrika olmaktadır. TÜRKŞEKER'in toplam verilerine bakıldığında 2008 yılını 3 milyon Türk Lirası karla kapattığı, 2009 yılını ise yaklaşık -9 milyon Türk Lirası zararlarla kapattığı ve 2010 yılını da yaklaşık -60 milyon Türk Lirası zararlarla kapattığı görülmektedir.

Tablo 4. 13. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu (Milyon TL)

<i>Teşkilatın Adı</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Merkez	-1,318	-12,806	-26,809
Afyon Şeker Fab.	0,897	0,151	26,828
Ağrı Şeker Fab.	-5,066	-9,779	-11,000
Alpullu Şeker Fab.	-5,106	-6,337	-20,813
Ankara Şeker Fab.	-3,368	-14,027	1,851
Bor Şeker Fab.	-2,927	-1,866	-1,160
Burdur Şeker Fab.	-2,800	0,304	11,703
Çarşamba Şeker Fab.	-17,740	-17,479	-16,308
Çorum Şeker Fab.	0,441	-5,304	-5,315
Elazığ Şeker Fab.	-6,578	-8,058	-6,689
Elbistan Şeker Fab.	-4,508	-13,964	-29,838
Erciş Şeker Fab.	-5,379	-7,469	-9,198
Ereğli Şeker Fab.	-10,141	-21,613	-95,392
Erzincan Şeker Fab.	-2,478	-4,653	-2,168
Erzurum Şeker Fab.	-2,984	-5,224	-1,355
Eskişehir Şeker Fab.	-1,902	-0,253	-6,948
İlgın Şeker Fab.	-11,396	-32,166	-65,008
Kars Şeker Fab.	-4,692	-3,067	-3,295
Kastamonu Şeker Fab.	0,451	1,364	7,224
Kırşehir Şeker Fab.	-5,053	-4,960	5,428
Malatya Şeker Fab.	-5,097	-5,725	-1,460
Muş Şeker Fab.	-2,826	-8,232	-0,473
Susurluk Şeker Fab.	-23,855	-23,803	-20,801
Turhal Şeker Fab.	4,340	8,591	12,522
Uşak Şeker Fab.	-2,634	-3,419	0,504
Yozgat Şeker Fab.	-3,046	14,528	17,538
Afyon Mak.Fab.	-	-	-
Ankara Mak.Fab.	-2,472	-3,126	-3,176
Erzincan Mak.Fab.	-	-	-
Eskişehir Mak.Fab.	-1,324	-3,187	-1,706
Turhal Mak.Fab.	-	-	-
E.M.A.F	-4,603	-4,421	-4,456
Şeker Enstitüsü	-1,722	-2,193	-1,584
İstanbul İrt. Bürosu	-0,001	-0,035	-0,008
TOPLAM	-134,883	-198,229	-251,362

Tablo 4.13.'te verilen değerlere bakıldığında, TÜRKŞEKER'in toplam kar-zarar durumu incelendiğinde; 2011 yılında toplam zararının yaklaşık -135 milyon Türk Lirası olduğu, 2012 toplam zararının -198 milyon Türk Lirası olduğu ve 2013 yılında -251 milyon Türk Lirası olduğu anlaşılmaktadır. Afyon Şeker Fabrikası'nın 2012 yılında 151bin Türk Lirası kar ederken, 2013 yılında 26 milyon Türk Lirası kar elde ettiği ve 2012 yılında en düşük karın, 2013 yılında ise en yüksek karın sahibi olduğu görülmektedir.

2010 yılında 2 milyon Türk Lirası kar eden Ereğli Şeker Fabrikasının 2011 yılında ise -10 milyon Türk Lirası zarar ettiği, 2012 yılında yaklaşık -22 milyon Türk Lirası zarar ettiği ve 2013 yılında da -95 milyon Türk Lirası zarar ettiği Tablo 4.13.'teki verilerden anlaşılmaktadır. Eskişehir Şeker Fabrikası 2013 yılında -95 milyon Türk Lirası zarar ile en yüksek zarara sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.13.'te sunulan istatistiklerden, 2012 yılında Ilgın Şeker Fabrikası -32 milyon Türk Lirası zararlarla en fazla zarara sahip olduğu anlaşılmaktadır. 2013 yılında da Ilgın Şeker Fabrikası zarar durumunun devam ettiği ve zararın -65 milyon Türk Lirası olduğu görülmektedir. Yozgat Şeker Fabrikası 2011 yılında -3 milyon Türk Lirası zarar ederken 2012 yılında ise 15 milyon Türk Lirası kar etmektedir. Uşak

Şeker Fabrikası 2011 ve 2012 yıllarında zarar ettiği, 2013 yılında ise 504 bin Türk Lirası kar ettiği, en düşük karın Uşak Şeker Fabrikasına ait olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 14. Yıllar İtibariyle Kar-Zarar Durumu Milyon (TL)

<i>Teşkilatın Adı</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Merkez	-11,733	-2,603	-33,629	-10,088
Afyon Şeker Fab.	91,105	49,872	11,781	2,162
Ağrı Şeker Fab.	-37,076	-29,187	-27,780	-5,672s
Alpullu Şeker Fab.	-19,981	-16,890	-19,003	3,085
Ankara Şeker Fab.	-13,742	-14,181	-11,416	-19,287
Bor Şeker Fab.	9,354	5,777	10,486	-7,419
Burdur Şeker Fab.	25,807	11,065	6,537	-8,545
Çarşamba Şeker Fab.	-18,417	-17,200	-17,323	-19,626
Çorum Şeker Fab.	-3,821	25,843	17,544	-2,482
Elazığ Şeker Fab.	-28,218	-31,389	-25,802	-30,048
Elbistan Şeker Fab.	-12,166	-0,220	-2,785	-10,641
Erciş Şeker Fab.	-38,116	-34,959	-24,352	-38,475
Ereğli Şeker Fab.	-3,447	60,156	54,821	36,343
Erzincan Şeker Fab.	-8,634	-12,113	-8,632	-4,534
Erzurum Şeker Fab.	-31,828	-30,370	-15,203	-20,144
Eskişehir Şeker Fab.	27,505	40,931	0,226	-10,045
Ilgın Şeker Fab.	-39,007	50,815	52,917	44,174
Kars Şeker Fab.	-25,561	-9,960	-25,039	-29,236
Kastamonu Şeker Fab.	-7,826	-13,331	-11,689	-21,843
Kırşehir Şeker Fab.	4,935	-3,487	47,530	-4,954
Malatya Şeker Fab.	-20,113	-22,045	-20,679	-31,879
Muş Şeker Fab.	-30,449	-37,282	-30,633	-30,362
Susurluk Şeker Fab.	-14,334	-64,484	-26,290	-29,385
Turhal Şeker Fab.	28,625	13,874	15,136	14,909
Uşak Şeker Fab.	-8,274	-7,532	-8,548	-17,435
Yozgat Şeker Fab.	13,566	-36,950	-1,668	-6,037
Ankara Mak. Fab.	-1,427	-1,796	-2,580	-3,545
Eskişehir Mak. Fab.	-2,371	-2,243	-6,121	-4,032
E. M. A. F	-4,031	-3,282	-2,270	-2,363
Şeker Enstitüsü	-2,523	-2,801	-3,712	-3,929
TOPLAM	-182,200	-135,970	-108,175	-271,332

Tablo 4.14.'te sunulan istatistikler incelendiğinde TÜRKŞEKER'in 2014 yılında -182 milyon Türk Lirası zarar ettiği ve 2014 yılı zarar ortalaması -6 milyon Türk Lirası olduğu bilinmektedir.

2014 yılında; Ağrı Şeker Fabrikasının -37 milyon Türk Lirası, Ilgın Şeker Fabrikasının -39 milyon Türk Lirası, Erciş Şeker Fabrikasının -38 milyon Türk Lirası, Erzurum Şeker Fabrikasının -32 milyon Türk Lirası, Muş Şeker Fabrikasının ise -30 milyon Türk Lirası zarar ettikleri ve bu zararın TÜRKŞEKER'in ortalama zararının altında olduğu Tablo 4.14.'te verilen değerlerden anlaşılmaktadır.

2014 yılında Afyon Şeker Fabrikası 91 milyon Türk Lirası karının olduğu ve son on yılın en yüksek kar payı elde ettiği, Turhal Şeker Fabrikasının 29 milyon Türk Lirası karı, Burdur Şeker Fabrikasının 26 milyon Türk Lirası karının ve 27 milyon Türk Lirası karın Eskişehir Şeker Fabrikasına ait olduğu Tablo 4.14.'te verilen istatistiklerden anlaşılmaktadır.

Tablo 4.14.'teki veriler incelendiğinde 2014 yılında yaklaşık -4 milyon Türk Lirası zarar eden Çorum Şeker Fabrikasının 2015 yılında yaklaşık 26 milyon Türk Lirası kar elde ettiği görülmektedir. 2014 yılında -3 milyon Türk Lirası zarar eden Ereğli Şeker Fabrikasının 2015 yılında 60 milyon Türk Lirası kâr ettiği bilinmektedir. Ilgın Şeker Fabrikasının 2014 yılında -39 milyon Türk Lirası zararının olduğu fakat 2015 yılında yaklaşık 51 milyon Türk Lirası kârının olduğu görülmektedir. 2014

yılında yaklaşık 14 milyon kârı olan Yozgat Şeker Fabrikasının 2015 yılında ise yaklaşık -37 milyon Türk Lirası zarar ettiği görülmektedir.

Tablo 4.14.'te yıllar itibariyle kâr zarar durumu rakamlarına bakıldığında 2016 yılı en yüksek zararın -34 Milyon Türk Lirası ile Merkez'e ait olduğu, en az zararın ise yaklaşık -2 milyon Türk Lirası ile Yozgat Şeker Fabrikasının sahip olduğu görülmektedir. 2015 yılında -3 Milyon Türk Lirası zarar eden Kırşehir Şeker Fabrikasının 2016 yılında yaklaşık 48 Milyon Türk Lirası kâr ettiği anlaşılmaktadır. 2016 yılında Ereğli Şeker Fabrikasının yaklaşık 55 milyon Türk Lirası karının olduğu ve en yüksek kara sahip olduğu, en az zararın ise 226 Milyon Türk Lirası ile Eskişehir Şeker Fabrikasına ait olduğu gözlenmektedir.

Alpullu Şeker Fabrikası 2016 yılında -19 milyon Türk Lirası zarar ederken 2017 yılında 3 milyon Türk Lirası kar ettiği Tablo 4.14.'teki değerlerden anlaşılmaktadır. 2016 yılında 10 milyon Türk Lirası kar eden Bor Şeker Fabrikasının 2017 yılında -7 milyon Türk Lirası zararının olduğu Tablo 4.14.'te verilmektedir.

Tablo 4.14.'te verilen rakamlar incelendiğinde 2016 yılında Çorum Şeker Fabrikası yaklaşık 18 milyon Türk Lirası kar ederken 2017 yılında -2 milyon Türk Lirası zarar ettiği, 2016 yılında Kırşehir Şeker Fabrikasının da yaklaşık 48 milyon Türk Lirası kar ettiği görülürken 2017 yılında ise yaklaşık -5 milyon Türk Lirası zarar ettiği anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Özelleştirmeler, serbest piyasa mekanizması içinde, işletmelerin devletten daha etkin çalıştırılabileceği düşüncesiyle yapılmaktadır. Ekonomiler serbest piyasa koşullarına uygun şartlarda yönetildiklerinde hem tek tek işletmelerin hem de bütün ekonominin etkinliği gerçekleşebilecektir. Dolayısıyla devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesi, piyasadaki mal ve hizmetlerin özel firmalar tarafından üretilmesi gerekmektedir. Böylelikle ekonomik etkinliğin sağlanması ve toplum refahının artması sağlanabilecektir.

Özelleştirmenin çeşitli amaçlar doğrultusunda yapıldığı görülmektedir: Serbest piyasa ekonomisini güçlendirebilmek, devlete gelir sağlayabilmek, verimliliği arttırabilmek, gelir dağılımını düzenleyebilmek, yabancı sermayenin girişini teşvik etmek, finansal sistemi geliştirmek, gizli işsizlikle mücadele ederek üretimi arttırabilmek ve enflasyonist eğilimlerden uzaklaşabilmek.

2017 yılı itibariyle TÜRKŞEKER adıyla farklı illerde faaliyet gösteren 25 fabrika bulunmaktadır. Bu fabrikalar içerisinde Bor, Çorum, Kırşehir, Yozgat, Erzincan, Erzurum, Ilgın, Kastamonu, Turhal, Afyon, Alpullu, Burdur, Elbistan ve Muş şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karar verilmiştir. Kastamonu Şeker Fabrikası hariç özelleştirilmesine karar verilen diğer şeker fabrikalarının satış ihaleleri Mayıs 2018 tarihi itibariyle tamamlanmıştır. Bununla birlikte satışı yapılan ancak devredilmeyen, Ilgın, Alpullu, Burdur ve Yozgat Şeker Fabrikalarında 2018 yılında da üretim TÜRKŞEKER tarafından yapılmaktadır.

Her nereden bakılırsa bakılsın, kamunun zarar eden işletmelerinin maliyetleri toplum tarafından karşılanmakta ve refah düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. TÜRKŞEKER için 2005-2017 dönemi için kar-zarar tablolarının ve 2012-2017 dönemi için pancar kayıpları istatistikleri kullanılarak betimlenen bu çalışma sonucunda, yıllar itibariyle rapor edilen zararların önüne geçilememiş, maliyetler düşürülememiş, teknoloji yenilenememiş, kayıplar ortadan kaldırılamamış ve kamunun karar alma mekanizması ortadan kaldırılamamıştır. Dolayısıyla TÜRKŞEKER özelleştirmelerinin gerekli olduğu söylenebilir. Özelleştirmeler, fabrikaların hantal yapılarından kurtulabilecekleri bir fırsat olarak görülebilir. Özel sektör bu fabrikaları rehabilite edebilir, yatırımların arttırılmasını sağlayabilir, aynı maliyetlerle üretimi çeşitlendirebilir ve arttırılabilir, üretim maliyetleri düşürülerek verimlilik arttırılabilir ve rekabetçi bir yapıya kavuşturulabilir.

Dolayısıyla yukarıda tartışılanlar dahilinde kamuya ait üretim tesislerinin, serbest piyasa koşulları altında çalışabilecekleri bir statüye kavuşturulmaları bir zorunluluk haline gelmektedir. Serbest piyasa ekonomisinin benimsenmesi, devletin ekonomideki yerinin düzenleme, denetleme, gözetim ve piyasaların regüle edilmesi anlayışı içerisinde olunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AKSU, B., 1991. “Özeleştirme ve Obüs”, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 41(3), ss. 2-15.
- AKTAN, C.C., 2010. “Özeleştirme Uygulamalarında Ortaya Çıkabilecek Başlıca Sorunlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2 (2), ss. 124-137.
- AŞAN, S., 2016. Özeleştirme Mali Alan İlişkisi, ÇOMÜ Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 112s (yayınlanmamış).
- BAL, O., 2013. Özeleştirimenin Teorik Temelleri ve Türkiye’deki Sonuçları. Avrasya Ekonomileri Uluslararası Konferansı 17-18 Eylül 2013 St. Petersburg, Rusya, ss.355-364.
- BERBEROĞLU, İ., 1987. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özeleştirilmesi ve İngiltere Uygulaması, Maliye Yazıları Dergisi, 15 (6), ss. 16-45.
- CEBE, H., 2015. Özeleştirme ve Türk Telekom Özeleştirilmesi, Beykent Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 118s (yayınlanmamış).
- ÇAKMAKÇI, A., 2014. İktisat Teorileri Açısından Özeleştirme Nedir Ne Değildir?
- DEMİR, O., 2000. “Özeleştirmenin Gerekçeleri ve Engeller”, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi, 14(1), ss. 11-31.
- DEMİRBAŞ, M. VE TÜRKOĞLU M., 2002. “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özeleştirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi, 7(1), ss. 241-264.
- DEMİRBAŞ, M. ve TÜRKOĞLU, M., 2002. “Kamu İktisadi Teşebbüslerin Özeleştirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), ss. 242-264.
- DEMİRBAŞ, M. ve TÜRKOĞLU, M., 2002. “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özeleştirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 7 (1), ss. 241-264.
- DOĞAN, M., 2016. Türkiye’de ve Dünya’da Özeleştirme Uygulamaları ve Özeleştirme Fonu’nun Kaynak Ve Kullanımları, Finansman ve Fon Yönetimi Daire Başkanlığı, Ankara, ss. 82-102.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), 1994. Başlangıcından Bugüne Türkiye’ de Özeleştirme Uygulamaları (1984-1994), Ankara, 60s.
- EKE, E., 2010. “Türk Telekomünikasyon Sektöründe Serbestleşme”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, 2(1), ss. 85-106.
- EREN, S., 2018. “Türkiye’de Şeker Politikaları: Bir Kalkınma Modeli”, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, İnternet Adresi: https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_%20degerlendirme_selvi_eren_seker_.pdf, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- EROĞLU, Ö., 2001. “Türkiye’nin Özeleştirme Engellerini Aşabilme Kapasitesi”, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 5, ss. 1-24.
- EROĞLU, Ö., 2001. Türkiye’nin Özeleştirme Engellerini Aşabilme Kapasitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 7(5), ss. 5-12.
- GÖKDEMİR, S., 2018. “Türkiye’de Özeleştirimenin İstihdam Üzerindeki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- GÜLER, C., 2006, “Özelleştirmenin Ekonomik Boyutu, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜNEY, S., 2013. “Türkiye’de Özelleştirmenin Maliyetler Üzerindeki Etkisi”, Niğde Üniversitesi İİBD Dergisi, 6(1), ss. 1-14.
- GÜNEY, S., 2013. Türkiye’de Özelleştirmenin Maliyetler Üzerine Etkisi: Konya Şeker Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Örneği, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 6 (1), ss. 314-327.
<https://alicakmakci99.wordpress.com/2014/03/21/56/>(21.03.2014).
- İLERİ, H., 1998. “Türkiye’de Özelleştirme”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 1(19), ss. 150-162.
- İNAM, B., 2013, Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Maliye Politikası Araçları ile İlişkisi, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 127s (yayınlanmamış)
- İNAN, Ö., 1994. Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 47(1-4), ss. 133-150.
- İNAN, Ö., 2011. “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 47 (1-4), ss. 133-150.
- İNANÇLI, S. VE YARDIMCIOĞLU, F.,2010. “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi”, Kamu Maliyesinde Seçme Yazılar, Saruç, N.T. vd., 2010, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya, 523s.
- KABAKLARLI, E., 2013. “Türkiye’de Halka Arz Yöntemiyle Gerçekleşen Özelleştirmelerin Etkinlik Analizi”,Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 115s (yayınlanmamış).
- KIYMAZ, T., 2002. “Şeker Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye’nin Konumu”, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, DPT 2652, İnternet Adresi: http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/02/tkiymaz_calisma.pdf, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- KOSTAKOĞLU, F., KESKİN, U. VE BÜYÜK, K., 2016. “Eskişehir Şeker Fabrikasının Özelleştirilmesine Yönelik Porter’ın Elmas Modeli Analizi”, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (13), ss. 50-61.
- KÖK, R. ve ÇOBAN, O., 2010. Gelişmekte Olan Ekonomilerde Yeniden Yapılanma Stratejisi Olarak Özelleştirme: Türkiye Örneğini Referans Alan Bir Deneme, Turkish Economic Association, Ankara, ss.19-52.
- KÖKOCAK, K., 2005. Kamu Ekonomisinin Hareket Alanı Ve Teorik Yaklaşımlar, Mevzuat Dergisi, 5 (91), ss. 15-24.
- KUDUBEŞ, İ., 2015. “Özelleştirmenin Sebepleri, Amaçları ve Sonuçları:Türkiye Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ORKUNOĞLU, I. F., 2010. “Özelleştirme ve Alternatifleri”, Akademik Bakış Dergisi, 22, ss. 1-22.
- ORKUNOĞLU, I., 2010. “Özelleştirme ve Alternatifler”, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi, 22, ss. 1-22.
- ÖZBEK, O., 2007. Türkiye’de Özelleştirme: Ekonomik ve Sosyal Etkileri <https://docplayer.biz.tr/2437949> (12.11.2018).

- ÖZER, B., 2018. “Dünyada Ve Türkiye’de Özelleştirme Düşüncesinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, <http://fikirverir.blogspot.com/2018/02/dunyada-ve-turkiyede-ozellestirme.html> (18.10.2018).
- SARISU, Ay., 2008. “Hükümetlerimiz ve Özelleştirme Uygulamaları”, Yaklaşım Dergisi, 190-191, ss. 213-220.
- SEZGİN, Ş., 2010. “Piyasa Ekonomisinin Şartları ve Özelleştirme”, Akademik İncelemeler Dergisi, 5(2), ss. 154-171.
- TANDIRCIOĞLU, H., 2002. “Geçiş Ekonomilerinde Özelleştirme”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(3), ss. 198-226.
- TÜMER, E., 2004. Türkiye’de Özelleştirmenin Ücret ve İstihdam Üzerindeki Etkisi, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 195s (yayınlanmamış).
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2008. “2008 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Analizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2009. “2009 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2010. “2010 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2011. “2011 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2012. “2012 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2013. “2013 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2014. “2014 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2015. “2015 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2016. “2016 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- TÜRKŞEKER (Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.) 2017. “2017 Yılı Şeker Sanayii Maliyet ve Anazlizleri”, TÜRKŞEKER Yayını.
- ÜZÜMCÜ, Z., 2007. Özelleştirme Politikası ve Türkiye Uygulamalarındaki Etkinliği, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 253s (yayınlanmamış).
- VURAL, T., 2015. “Özelleştirme Kavramının Yerel Yönetimler Açısından Değerlendirilmesi”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Maliye Araştırma Dergisi, 1(1), ss. 1-12.
- <http://piyasarehberi.org/sozluk/gelir-ortakligi-senetleri> (25.12.2018)
- www.ekodialog.com/Konular/yap-islet-devret-ve-isletme-hakki-devri-yontemiyle-ozellestirme.html, (03.11.2018).
- www.frmtr.com/ekonomi-iktisat-isletme-istatistik/974726-ozellestirme-yontemleri.html, (03.11.2018).
- www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3226.pdf, (03.11.2018).
- www.oib.gov.tr/T%C3%BCrk%C3%A7e/Kurumsal/Detay/%C3%96zelle%C5%9Ftirme_Y%C3%B6ntemleri/1488959781.html?, (03.11.2018).
- YANARDAĞ, Ö. ve SÜSLÜ, B., 2002. Türkiye’de Özelleştirmenin Nedenleri Ve Uygulamalar, Mevzuat Dergisi, 9 (55), ss. 25-40.

YILDIRIM, H., 2014. “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarında Uluslararası Doğrudan Yatırımların Yeri ve Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, 95s (yayınlanmamış).

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Tuba İspir
Doğum Yeri ve Tarihi : Kilis / 15.07.1990

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Yüksek Lisans : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Öğrenimi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce – YÖKDİL 58,75
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Oniki Şubat İlçe Mili Eğitim Müdürlüğü

İletişim

E-Posta Adresi : tubakara0203@gmail.com
Tel. : 05465199100
Tarih : 26.12.2018